

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

III обикновено Народно Събрание.

(Първа сесия.)

XXVII. ЗАСЪДАНИЕ, ЧЕТВЪРТЪКЪ 27 ЯНУАРИЙ 1883 ГОД.

(Начало въ 2 часа и 5 м. послѣ пладнѣ, подѣ председателството на Негово Високо-преосвященство Митрополита Симеона Варненско-Преславский).

Председателъ: (Звъни): Ще се прочете списъка на г-да депутатитѣ.

Секр. Шивачовъ (чете):

Отъ прочитанието на списъка се вижда, че отъ 40 души представители присъствуватъ 35, и отсъствуватъ 5 души; а именно: г-да Д. Селвели (боленъ), Д-ръ Вжлковичъ, Х. Неджибъ Бей, г-нъ Бошнаковъ и М-ръ Начовичъ.

Председателъ: Тѣй като присъствуватъ повече отъ $\frac{1}{2}$ отъ г-да представителитѣ, Събранието е пълно и засѣданието се открива.

Ще се прочете протокола отъ по минжлото засѣдание.

Секр. Шивачовъ: (Чете протокола отъ 25 януарий).

Председателъ: Има ли нѣкой отъ г-да представителитѣ да направи нѣкоя забѣлѣжка върху прочетения протоколъ?

Ст. Х. Добревъ: Въ протокола се казва, че азъ несъмъ присъствувалъ въ това засѣдание; но азъ слѣдъ 5 минути отъ отварянieto му, пристигнахъ.

Шивачовъ: Записано е, че сте отсъствували, защото Ви нѣмаше, когато се четеше списъка; а послѣ наистина пристигнахте.

Председателъ: Има ли да се направи друга нѣкоя забѣлѣжка? (Нѣма).

Значи, че протоколътъ е точенъ.

На дневенъ редъ стои разискване по отговора на г-на М-ра Грекова даденъ на интерпелацията на г-на Манафова.

Г. Манафовъ има думата.

Манафовъ: Г-да представители!

По моята интерпелация, която бѣхъ направилъ къмъ М-вото на Общитѣ Сгради, има добрината г-нъ М-ръ Грековъ да даде разяснение върху моитѣ въпроси. Истина, разясненията дадохъ да разберемъ, че обвиненията, които искахъ азъ да стоваря върху г-на Копиткина, не падатъ само върху него. Но тука се явяватъ други лица, тука се явяватъ Министри които не сж умѣли да водятъ работитѣ; тѣзи М-ри сж биле: г-да Славейковъ, Тишевъ и Ремлингенъ. Отъ разясненията излиза, че Министритѣ сж подписвали всичкитѣ контракти, които предприемачитѣ сж имали, или тѣ сж сполучили да вземжтъ предприятie, гдѣ сѣ търгъ, гдѣ безъ търгъ. Но, отъ друга страна, неможъ да кажа, че и г-нъ Копиткинъ тѣй лесно излѣзва неотговоренъ по тази работа. Разбира се, М-вото е призовало чловѣкъ специалистъ, чловѣкъ, който разбира по тази работа. Азъ туй виждамъ особено отъ разясненията на г-на М-ра Грекова, че той е улеснявалъ, или е давалъ възможностъ на предприемачитѣ да вземжтъ разни постройки, като не се е указвало на единичнитѣ цѣни. Разбира се, че това е ставало просто и просто отъ пренебрѣжение къмъ израсходването на българскитѣ пари.

Напр. азъ ще наведе нѣколко предприятия, които сж се дали, тжй: на г-на Хаджиенова сж се дали нѣкои постройки, като се избѣгвало да се покаже единичната цѣна на туй построяване, и тоже нѣкои постройки сж се давали безъ търгъ, а само сѣ съгласието на окръжний управителенъ съ-

вѣтъ, както напр. земленната работа по шосето на Петро-ханъ, безъ всѣкакъвъ залогъ.

Другитѣ работи сж се давали безъ контрактъ, и съ просто опредѣление на единичнитѣ цѣни; напримѣръ подпоритѣ стѣни на линията, която стига до Петро-ханъ, се е дала съ 500 лева залогъ. Такива работи, които слѣдватъ голѣми сумми, мисля че съ 500 лева залогъ не трѣбва да се даватъ. Подобни нѣща сж се вършили, и сж се давали отъ тѣзи г-да М-ри. Но азъ неவிждамъ сжщо, гдѣ да туря способността на г-на Копиткина по тази частъ, понеже той много по добръ е знаелъ, като техникъ, като какъ трѣбва да се постъпи съ тия постройки. Азъ казахъ и по-напредъ, че има нѣколко истории по тия работи; но за сега, за да не отнѣмамъ времето на Нар. Събрание, азъ нѣма да му прочитамъ тия истории, а ще се огранича само въ заключение да кажа слѣдующето: ще моля Нар. Събрание да постанови, щото за напредъ народнитѣ пари, да се непраховатъ на вѣтъра, и г-да М-ритѣ, когато призоваватъ специалисти чужденци, да внимаватъ, щото изборътъ да имъ пада върху способни лица, а не като г-на Копиткина, и да се съобразяватъ и придржатъ съ закона за чиновницитѣ.

И тѣй г-да, азъ моля Нар. Събрание, ако вижда за умѣстно моето заключение, нека то само да се произнесе; а да вземемъ сега да говоримъ върху всичкитѣ направени постройки, то е твърдѣ дълга история; и подиръ това, нека Нар. Събрание да избере една комисия, която по нататѣжъ да изучи този въпросъ.

Предсѣдатель: Има ли още нѣкой да говори върху този въпросъ?

Лазаръ Дукъвъ: Този въпросъ, г-да, подигнатъ отъ г-на Манафова, е твърдѣ на мѣстото си, и не трѣба да изпускаме този случай. Но, преди да се произнесемъ, трѣба да се изучи работата по отблизу. Тѣй ако се произнесемъ, не е желателно; но, да се произнесемъ слѣдъ като узнаемъ истината на тѣзи злоупотрѣбления. Нужно е, всѣкой единъ отъ представителитѣ, кой знае нѣщо по това дѣло да стане и да го каже; това всѣки е длъженъ да направи. Като е тѣй, и азъ ще си позволя да кажъ нѣколко думи по сжщия въпросъ. Въ минжитѣ събрания, които имаме презъ 1880 и 1881 год. този въпросъ сжщо бѣше подигнатъ отъ нѣкои представители и искаха да искажатъ недовѣрие къмъ г-на Копиткина, както и сега; но неможихме да се произнесемъ тѣй изведиждъ, защото, наистина, много лесно е, човѣкъ да обвини нѣкого, но това трѣба да се докаже. Азъ не се съмнѣвамъ, че всичкитѣ тия работи сж станали, и съмъ съгласенъ съ г-на Манафова, че това е истина. Но

преди да се произнесемъ, ако обича Нар. Събрание да ми позволѣ да прочетъ единъ рапортъ на една комисия, която бѣше назначена тогава по желанието на Нар. Събрание, да изучи това дѣло. Въ този рапортъ има нѣкои свѣдѣния, които ще освѣтѣтъ Нар. Събрание горѣ-долу. (Гласове: Да се прочете!).

Ще ви прочетъ преписъ отъ този рапортъ. (Чете):

Министерство на Вжтр. Дѣла.

№ 27.

2 януар. 1881 г.

Сочия.

До Господина Инженера Бѣловъ.

Вслѣдствие исказаното подозрение отъ страна на нѣкои представители прѣзъ послѣдната сесия на Народното Събрание, относительно дѣлата на строителното отдѣление, Министерството на Вжтрѣшнитѣ Дѣла счете за нужно да назначи една анкета, която да изслѣдува вситѣ дѣла на това отдѣление, особено же дѣлата по строењето пѣтищата и мостоветѣ. Членове въ тая комисия сте назначени вие, главний секретаръ при Министерството на Вжтрѣшнитѣ Дѣла И. Ковачовъ, инженеръ Якичъ и подконтролерътъ при Министерството на Финанситѣ, В. Золотовичъ. Това като ви съобщавамъ, честь имамъ да ви моля, да влѣзете вече въ споразумѣние съ другаритѣ си относительно извършванъето възложенната вамъ миссия и за резултата да ми явите въ общий си рапортъ.

Министръ П. Славейковъ.

Главенъ Секретаръ И. Д. Ковачовъ.

За Началника на Отдѣлението Трудненко.

До г-на Министра на Вжтрѣшнитѣ Дѣла.

РАПОРТЪ.

Ревизионната комисия, която благоволихте, господине Министре, да назначите съ предписанията си отъ 2-й и 8-й януария т. година подъ № № 26 и 86, за да изслѣдва вситѣ дѣла на Строителното отдѣление, а особено дѣлата по строењето на пѣтищата и мостоветѣ, като свърши възложенната ней работа, днесъ има честь да Ви прѣдстави резултата на своитѣ изслѣдования:

Главнитѣ прѣдмети, на които комисията бѣ длъжна, споредъ предписанието Ви, да обърне особенното си внимание и за което ще говорятъ както настоящето, така и приложенитѣ при него протоколи подъ № № 1-16, сж слѣдующитѣ: 1.) Назначаванъе чиновници, 2.) Дѣлопроиз-

водството, 3.) Благоустройството на градовете и 4.) правене и поправяне пътища и мостове.

I. Назначаване чиновници:

Още окупационното управление предоставило на строителното отделение почти пълна свобода, само да избира и рекомандува чиновници иностранци, но съ това непременно условие, да сж тѣ специалисти и благонадѣжни. Но управителят на това отделение е благорасждилъ, да се назначаватъ потрѣбното му число чиновници, кои съ указъ, кои безъ указъ, и да имъ се плаща съдържанието, пътнитѣ имъ и др. разноси исправно, безъ да се обръща сериозно внимание на тѣхното достоинство (в. пр. № 5 отъ 19 януария). —

II. Дѣлопроизводството.

Обикновения канцелярски редъ, установенъ за всѣкое правителствено и общественно учрѣждение, прѣдъ видъ на специалността и полунезависимостта на строителното отделение, не е отъ най-похвалнитѣ. Защото комисията, когато и прѣдложеше да изучи едно извѣстно дѣло, трѣбваше да трѣси съставнитѣ му книжа по различни др. дѣла или архиви, и слѣдъ доста дълго врѣме, като ги събираше въ едно цѣло, пристѣпва къмъ изучаването му (в. пр. № 7 отъ 26 януария).

Послѣдователностъ въ прѣдписанията и наблюдаване надъ изпълнението имъ, сжщо и върху дѣйствиата на служащитѣ мощнѣ рѣдко се забелѣжватъ у строителното отделение. Това се доказва най-много отъ циркуляра за обязанноститѣ на губернкитѣ техници, въпрѣки точния и ясенъ смисълъ, на който се е плащало на послѣднитѣ, освѣнъ законнитѣ пъти разноси, още и суточни пари при командироването имъ по дѣла въ опрѣдѣления имъ районъ (в. пр. № 6 отъ 21 януария).

Особенно внимание тука заслужватъ протоколитѣ № № 8 — 10 по дѣлото на Софийския губернкски техникъ, г-на Чирича, въ които рельефно се показватъ рѣченитѣ упущения и противорѣчия въ распорѣжданията на строителното отделение, които при това, не сж могли да не извикатъ значителни пагубни послѣдствия за хазната, както е на пр. прѣдписанието на г-на управителя, да се приеме и прѣдаде желѣзно пътний складъ въ София въ присѣтствието на една комисия, която г-нъ Чиричъ не счелъ за нужно да чака съ приемането рѣченния склада.

Опрѣдѣляване твърдѣ кратко врѣме за търгове и назначаване други, при това предприемател прѣдъ други: биле сж отличителни черти въ работитѣ на пътищата и мосто-

ветѣ, а това е било причината, да се правятъ извѣстни снисхождения на предприемателитѣ, които, както се вижда отъ протокола № 13 отъ 23 февруария, сж докарали доста голѣма щета за хазната. Съ нѣкои предприематели даже не е билъ заключенъ формаленъ контрактъ, както н. пр. съ г. г. Хаджиенова и Петрова, за правенето подпорнитѣ стѣни въ Гинци и Араба-Конакъ, макаръ и да е почти исплатена тая работа, безъ да се гледа на удовлетворителността и отъ тѣхническа глѣдна точка (в. пр. № 16 отъ 8 Априлия).

За излишно счита комисията да споменува тука за непосредственото вмѣшательство на г. управителя въ работи каквато е прѣправата на пръвия мостъ отъ града по Цариградското шосе къмъ р. Некръ, сжщо и за натакванията му прѣдъ НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО за г-на Министра на Вжтрѣшнитѣ Дѣла, неговия непосредственъ началникъ; за тия работи подробно говоржтъ протоколитѣ № № 12 — 14

III. Благоустройството на градовете.

Споредъ врѣменнитѣ правила за градскитѣ свѣти, благоустройството на градовете се туря подъ особена грижа на правителството. Но строителното отделение, което въ тоя случай прѣдставлява правителството, на мѣсто да ржководи и спомага градскитѣ свѣти въ дѣлото за благоустройството на градовете имъ, ограничило се да чака, самитѣ да се погрижжтъ за изнамирането инженери и за изработването нужднитѣ планове, да ги преглѣда и одобри или отхвърли, безъ да се съобрази съ дѣйствителнитѣ нужди и условия както на мѣстото, така и на техническата наука (в. пр. № 7 отъ 26 януарий).

IV. Правене и поправяне пътища и мостове.

Въ работитѣ по пътищата, строителното отделение, като се е ржководило по примѣра на окупационното управление, и обичая останалъ още отъ турското господарство е искало населението да донася нуждия материалъ и да работи по даденитѣ му указания. Таково распорѣждане било съвършено правилно и умѣтно, особенно же отъ началото, когато на расположение е била по-вечето работна сила на народа, но изгубеното врѣме отъ 1½ год. и употребенний трудъ за тая цѣлъ, не сж могли да получатъ блѣскавъ резултатъ, защото пътищата се намиратъ и сега почти въ сжщото положение, въ което ги е оставила послѣдната война, и то благодарейки най-много на това обстоятелство, че работната сила на народа непосредствено се е ржководила не отъ съвѣснѣ опитни и свѣдуци надзиратели и техници.

(В. Пр. № 5 отъ 19 февр.)

Колкото до мостоветѣ, до шоссетата, къмъ тѣхъ строителното отдѣление се е отнесло съвършено хладнокрѣвно. Избранный отъ г-на управителя способъ, за извършването подобенъ видъ строителни работи чрезъ оферти, по особни сѣрии и по единична цѣна, ако и да е лесенъ и да иска твърдѣ малко предварителенъ трудъ отъ технический персоналъ, но за това пакъ е много вредителенъ въ икономическо отношение за правителството. Благодарейки на тоя способъ отегтствието у насъ на испитани, добросѣвѣстни и умѣли предприематели, по достатѣлността и еластичното тълкувание на твърдѣ високитѣ единични цѣни, поставятъ за норма отъ строителното отдѣление неясността и неточността на контрактитѣ, а най паче отегтствието на добъръ и правиленъ технически надзоръ и на технически правила, били сж причини, които сж съдѣйствovali на множество неправилности и злоупотребления по постройката на искусственитѣ съоружения на шоссетата. Така напр. за мостоветѣ по шосето къмъ Княжево, плащало се предприемателно за ископаване земя отъ вала и хвърляние въ хендека, който лѣжи по разстояние 3—4 метра за управление и 2-тѣ неравности двойно: еднажъ за ископаване, а второ още толкова за засипване, което е една и сжщата работа понеже работника едновременно копае и прехвърля та пълни хендека съ едно движение на лопатата. Това плащане ставало е противъ единичнитѣ цѣни и условията на предприемателя.

(В. Пр. № 13 отъ 23 фебр.)

Заплащало се е на предприемателя особно за черпание вода при зидане основата на мостоветѣ, като се е смѣтало по нѣколко кубически метра вода на всѣки кубически м. пространство въ тия основи, а то, както се вижда споредъ представлението на предприемателя. Това заплащане за водочерпание било е съвсѣмъ излишно, 1) защото е било платено и почти двойно по вече за копание основитѣ въ вода, сравнително съ копането суха земя и 2) основитѣ споредъ чертежа не сж превишавали единъ метъръ дълбочина, въ която при отбиването водата за улеснението на работата и при употреблението цимента, за който споредъ квитанциитѣ е плащано такожде почти двойно по вече отъ обикновеното зидане, било е възможно да се работи безъ всѣкакви черпания.

Въ единичнитѣ цѣни на предприемателитѣ има особенна цѣна за 1 куб. метъръ зидъ съ варъ 22 или 24 фр. когато каменний материалъ новъ е доставенъ отъ предприемателя, а друга цѣна отъ 11 фр. когато е готовъ на мѣстото и принадлежи на правителството. Благодарейки обаче на не-

марливостѣта, да не речемъ недобросѣвѣстността на чиновницитѣ отъ строителното отдѣление, които сж надзиравали направата на мостоветѣ, плащало се предприемателю все като за новъ материалъ, макаръ и да е билъ употребенъ въ новото зидане старий материалъ нейде до 60% а нейдѣ и всичкитѣ.

Употреблението цемента въ основитѣ и др. нѣкои зидове на мостоветѣ въ слѣдствие високата му цѣна споредъ единичнитѣ цѣни се е заплащало двойно, а по нѣкога и тройно по сжщо отъ другото зидане, а между това комисията не намѣри нито на единъ отъ правенитѣ и заплатени мостове, споредъ квитанциитѣ и указанията на Софийский участковъ техникъ, Роубала, употребенъ въ зидоветѣ такъвъ цементенъ растворъ, какъвъто е било нужно да се употребѣи; напротивъ въ по вечето зидове нѣма никакъвъ растворъ, въ други на мѣсто цементъ употребено пѣськъ съ малко варъ, а въ третий съвършено е измитъ и занесенъ отъ водата заедно съ самий зидъ. Тукъ не трѣбва да се забравя, че по единичнитѣ цѣни единъ куб. метъръ зидане; въ основитѣ съ варъ струва 22 фр. единъ куб. м. зидане, сжщо съ цементенъ растворъ струва 37 фр., а 1 куб. м. бетонъ (смѣсь отъ цементъ, пѣськъ и трошенъ камъкъ, която се излива въ водата и тамъ затвърдява) струва 50 фр. по които цѣни се е и заплащало (Н. Пр. No. 14—15 отъ 5 и 6 Априлий).

Зиданието стѣнитѣ и стѣлповевѣ на мостоветѣ отъ ломенъ камъкъ и варъ е въ по вечето мостове твърдѣ неправилно и съ голѣми злоупотребления. Намѣсто растворъ мѣжду каменѣтѣ отъ варъ и пѣськъ, които съгласно съ техническитѣ условия трѣбва да се съставлява отъ 1 часть варъ и 2—2½ части пѣськъ, почти по вситѣ прегледани отъ комисията мостове, употребено е вжтрѣ въ зидоветѣ часть пѣськъ съ прѣсь или просто калъ, а отъ вѣнъ мѣждулциитѣ сж замазани съ по добъръ растворъ съ цѣль, види се, да покрива калъта или пѣська. Камѣнѣтѣ на тия зидове по вечето сж валчести рѣчни отъ старитѣ мостове и даже не разбити на по малки парчета, за да се получатъ съ жгловати повърхности. Както се изисква отъ техническитѣ условия.

Въ нѣкои отъ разгледанитѣ мостове употребено е дѣланъ камъкъ съ цементенъ или варовъ растворъ. По голѣмата часть отъ тие каменѣ сж отъ таково свойство, щото зимно време отъ студа и влагата замръзватъ и захващатъ да се ронятъ като прѣтъ; за куб. м. зидане отъ тия каменѣ платено е по 118 и 126 фр. На Владайския мостъ нѣкои отъ тия каменѣ сж вече променени отъ предприемателя преди нѣколко денье, а други оставатъ постепенно да се

разрушаватъ отъ атмосферическитѣ дѣйствія; при това отъ мѣждулцитѣ на оние камъне, които сж зидани съ цементъ, извира вода въ доволно количество, а това ясно показва, че мѣжду тѣхъ и вътрѣшността на зида нѣма никакъвъ цементъ.

Дървений материалъ въ по вечето прегледани мостове нѣма ония измѣрения, за които е той платенъ, така напр. нѣкои греди сж платени по квитанция на 1 м. дължина съ 25 на 25 ст. ширина и дебѣлина, когато въ дѣйствителность иматъ не по вече отъ 25 на 20 сант., а мѣжду тѣмъ цѣната на първитѣ е 6 фр. и 30 сант., а на вторитѣ — 3 фр. и 94 с. Сжщо е и съ малкитѣ гредички, съ които е постлано дюшемето на мостоветѣ; на мѣсто дебѣлина и ширина $1\frac{5}{15}$ има срѣдно не по вече отъ $1\frac{2}{10}$, когато единий квадратенъ м. съ $1\frac{5}{15}$ е заплатенъ 15 фр. 75 с., а второто съ $1\frac{2}{10}$ струва 11 фр. 81 ст. (В. пр. № 14 отъ 5 Апр.)

Въ заключение комисията счита за свой дългъ да прибави, че до сегашний редъ на работитѣ въ Строителното Отдѣление не е отъ най похвалнитѣ, и ако се неизмѣни той за напредъ съгласно съ общеприетитѣ начала на техническата наука сжщо и съ особеннитѣ условия на Княжеството, тогава не остава друго, освѣнъ да се жалѣе за огромнитѣ сумми, които се отпущатъ, както за личний съставъ на това отдѣление, така и за общественитѣ сгради въобще.

Подписали: Предсѣдатель: Ковачовъ.

Членове: { В. Золотовичъ.
С. Якшичъ.

Членъ-Секретаръ, инженеръ: Г. Бѣловъ.

Министерството на Вжт. Дѣла
Отдѣ. на Об. Сгради.
No. 635.
Априлий 28 день 1881 г.
г. София.

До г-на предсѣдателя на комисията по ревизията дѣлата на строителното отдѣление.

По слѣдствие представлението на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО отъ г-нъ бивший М-ръ на Вътрѣшнитѣ Дѣла, рапорта и протоколитѣ на комисията, по ревизията дѣлата на строителното отдѣление, честь имамъ да ви явя, че тази комисия се унищожава и за това ви моля да предадете обратно въ строителното отдѣление вситѣ земени отъ комисията дѣла, сжщо и цѣлото дѣлопроизводство на комисията.

Министръ на Вътрѣшнитѣ Дѣла: Эрнротъ.

За управитель на Общитѣ Сгради

Дѣловодитель: Марковъ.

Сега, г-да разбира се, че тогавашното Нар. Събрание, както и сегашното бѣше се съмнило, че има злоупотрѣбленія, и бѣше поржчало на тогавашния М-ръ на Вътрѣшнитѣ Дѣла да състави една комисия, която да испита за тѣзи работи отблизу; и тази комисия колкото е било възможно, изучила е работата, което се вижда отъ рапорта ѝ, и което може по-добрѣ да се докаже и отъ протоколитѣ, които, ако желаете, може да се прочетжтъ. Отъ рапорта както и отъ протоколитѣ, може да се разясни, кой е билъ причината на всикитѣ тия работи, да ли министрътъ или директорътъ. Наистина, има много нѣща да се четжтъ, които да обяснятъ работата, но както и г-нъ Грековъ вчера каза, че врѣмето е кжсо и не може да се прочетжтъ и тия контракти, които сж заключавани съ строителното отдѣление по разни предприятия. За това, г-да, най добрѣ ще бѣде, да се избере една комисия отъ вѣщи люди, която да търси смѣтка и да преглѣда работитѣ отъ 1879 год. до сега, и тогава ще може да се произнесемъ, както прилича. А, ако сега искаме да рѣшимъ, ние ще сбръкаме, може би, защото незнаемъ работитѣ добрѣ, и не можемъ да кажемъ, че това е направено умишленно или отъ г-на Тишева или отъ г-на Славейкова, който и да е; не можемъ да кажемъ, че това, което се е показало, не е така. Ние показваме недовѣрие; слѣдователно, догдѣто непреглѣдаме всикитѣ тия контракти и тия протоколи, които ги показватъ и не ги прочетемъ, споредъ мене, да не бързамъ да се произнасями.

М-ръ Грековъ: Г-да представители! Не искамъ и нѣма да възражамъ на това, което каза г-нъ Дуковъ. Само ще да напомня на Нар. Събрание, че за всички тѣзи работи, които сж спомѣнати въ този протоколъ, горѣ-долѣ и азъ казахъ въ своето вчерашно изложение. И имяхъ честта да четж една резолюция на генерала Ернрота върху този рапортъ, когото чете г-нъ Дуковъ. Колкото за това, че имало нѣкои работи дадени на Хаджиенова и Петрова безъ контрактъ, то помните, че снощи, когато правихъ изложението по тѣзи работи, казахъ, че още по врѣмето, когато бѣше министръ г-нъ Тишевъ, подиръ сключване единъ контрактъ върху извѣстни работи съ друго едно лице, и спрѣнъ съ едно заявление подадено въ строителното отдѣление и одобрено отъ Министра, тѣзи двама се задължиха да извършатъ нѣкои останали работи: Хаджиеновъ за земленни работи, а Петровъ за парпетни. Това го казахъ. Слѣдователно г-нъ Дуковъ не каза нищо ново на Народното Събрание. Азъ и относително този рапортъ говорихъ и казахъ, че го нѣмамъ тукъ; но ако желаете да го видите, азъ го турямъ на расположението на Нар. Събрание. Понеже

това е едно дебело цѣло дѣло, то не можахъ да донеса всичко това съ себѣ си. Четохъ една резолюция на Генерала Ернота върху сѣщия рапортъ, и ще забѣлѣжъ, че ако гледа човекъ работитѣ повърхностно, тѣ така именно се представяватъ. Генералъ Ернотъ съвършено право е казалъ, че комисията е работила твърдѣ пристрастно. Нека ми бжде позволено да кажа сѣщо и азъ; защото вие видите, че въ рапорта на комисията се казва, че имало парапетни стѣни, които били злѣ направени, че имало на мѣста правено съ валчести каманѣе, и дѣто е трѣбало да бжде дебелина на дуvara 25 см., сѣ турили 20 и проч. Трѣба да забѣлѣжа, че тази комисия не се е водила по работитѣ както слѣдва. Какъ е можала тя да знае, че каманѣетѣ сѣ били валчести, и че градили по-тънко отъ колкото трѣба, че мостоветѣ сѣ мазани отъ долѣ съ калъ, а отъ горѣ съ киречъ? Това нѣщо комисията не е била въ състояние да констатира. Защото тѣзи работи не се констатираватъ всѣкога. Трѣба да се отиде на самото мѣсто, за да се види. Слѣдователно казването на комисията е било основано на слухове, които тогава може би сѣ се прѣскали. За това мисля, че комисията въ желанието да направи добро, може би, е отишла твърдѣ далечъ; тя трѣбаше да покаже нерѣдовноститѣ на самото мѣсто, и да ги испита, да ли и на колко сѣ вѣрни, а не да казва, че това нѣщо сѣществува, когато не е била въ състояние да го констатира. Този рапортъ е работенъ вжтрѣ въ канцелярията, и комисията не е могла да види работитѣ презъ телескопъ. Слѣдователно първото впечатление въ рапорта е, че тамъ сѣ само записани нѣща, които не сѣ били констатирани. Сега относително това, че нѣкои градили стѣни не зная какъ, а други друго, нѣма сега да се справямъ никакъ; ще кажа само на Нар. Събрание, че всички онѣзи смѣтки, които не сѣ били довършени до днесъ, т. е. до дѣто е станало това Министерство, и когато е постъпило вече друго лице на чело на Управлението на Общ. Сгради, което е станало по врѣмето когато г-нъ Начовичъ е билъ като Министръ на Вжтрѣш. дѣла, ще каже, че отъ тогава, колкото пари сѣ се плащали за граденѣе, зидове насипъ, то всичко това се е мѣрило отъ единъ край на другъ. И даже на ония мѣста, дѣто не е било възможно да се мѣри, когато се правило, дѣто сѣ били каманѣетѣ съ дупки, мѣрила се е дебелината на стѣнитѣ, гледалъ се е материяла какъвъ е, и свѣдения може да се даждъ твърдѣ точни въ това отношение. Азъ това говоря само отъ свѣденията, които имамъ по тѣзи работа, че на много мѣста отбивало се отъ цѣната на предприемачитѣ: когато сѣ на

пр. градили по-тънко, плащало се за по-тънко, когато стѣнитѣ сѣ направени съ варъ намѣсто съ цементъ, плащало се като за стѣни съ варъ, а не като за стѣни съ цементъ. Тѣзи работи имахъ честъ да съобща на Нар. Събрание. Относително нередовноститѣ, които ставали въ канцелярията, азъ съ първо казахъ, че въ 1882 год когато г-нъ Начовичъ постъпи въ Министерството на Вжтрѣш. дѣла, то се видѣ, че не били държани никакви смѣтки. И тѣзи дѣла, за които вчера казахъ, сѣ записани въ дѣлата безъ никакъвъ редъ и порядъкъ; защото въ едно шиено дѣло имало бумаги за различни работи и турени една до друга. Тѣзи нѣща азъ самичъкъ ги казахъ. Слѣдователно искамъ да кажа, че думитѣ на г-нъ Дукова, че ужъ сѣ имали намѣрение да криемъ нѣщо, не сѣ никакъ истинни. Нашето желание е, Нар. Събрание да знае напълно, какво е станало въ това отдѣление; защото, казвамъ още веднѣжъ, че въ никакъвъ случай отговорността на насъ нѣма да падне. Всичкитѣ обстоятелства сѣ тукъ на явѣ, и ще кажа, че сегашното Министерство не може да бжде отговорно за тѣзи дѣла, защото то е захванало именно да расчистява тѣзи работи. Но повторявамъ да кажа, че човекъ да вземе да изучи архивитѣ въ нѣколко дена, не бѣше възможно. Азъ изучихъ това, което можахъ да изуча. Но колкото за другитѣ дѣла, тѣ сѣ на расположението на г-да представителитѣ. Искайте протоколитѣ на комисията или други дѣла, и може да ви се даждъ. Слѣдъ това свѣршвамъ и казвамъ още веднѣжъ на г-да представителитѣ, че недовѣрието, което г-нъ Дуковъ иска да искаже къмъ сегашното М-ство, е съвършено неосновно; защото на насъ отговорността не може да падне. Ние не сме правили контрактъ, при насъ не сѣ се правили тѣзи безредици, напротивъ ние сме се старали да докараме редъ и порядъкъ както въ това отдѣление, така и въ всѣко друго. Нѣма да паднемъ въ грѣхъ за тѣзи нередовности, и мисля, че не ще бжде никой толкъосъ несправедливъ да ни обвинява за това. За това искамъ, Нар. Събрание да бжде колкото е възможно по-пълно освѣтлено върху всичко, което се вършило въ това отдѣление. И ние трѣба повече отъ всѣкитѣ другитѣ, да си направимъ пълно освѣтление върху всичкитѣ работи на това отдѣление.

Шивачовъ: Г-да представители! При всичко, че този въпросъ е твърдѣ добръ обясненъ, и наистина, за такъвъ въпросъ се иска, щото да има човекъ тѣй називаемото християнско търпѣние. Този въпросъ е тѣй важенъ, и деликатенъ, че човекъ е принуденъ да замълчи много нѣща, за които иска да говори. Но азъ не съмъ отъ тѣзи, които за-

мълчаватъ, и което зная, азъ ще го искажа, за да го знае Нар. Събрание.

Вижда се отъ самитѣ обяснения на правителството, кой е главенъ виновникъ на всички тѣзи дѣла. При всичко желание на нѣкои, може би, че той се свършено друго-яче представлява, азъ казвамъ, че твърдѣ добръ се представлява, и се виждатъ ошибки и неправилности. Ако единъ началникъ на отдѣлението, или управляющій на строителното отдѣление направи ошибки и неправилности, то въ сѣщо време и първия главенъ виновникъ се явява неговъ прямъ и непосредственъ началникъ. Разбира се, да се пита кой е той? Той е самъ М-ръ. До колкото зная споредъ чл. 153 на Конституцията, М-ръ е отговоренъ предъ Нар. Събрание за всичкитѣ дѣла извършени отъ неговитѣ подчинени.

Нар. Събрание не вика началника на отдѣлението или председателя на окръжний сѣвътъ, но вика М-ра, да отговаря, защото въ неговото М-во сж станали тия и тия неправилности или злоупотребления.

Нѣкои отъ г-да представителитѣ сж заявили желание, само да хвърлятъ вината върху нѣкои лица, а неможаха да искажатъ всичко това, както трѣбваше. Че сж станали злоупотребления, или както ги нарече г-нъ Военний Министръ, ошибки и неправилности, а че тѣ не се отнасятъ до лицето, което ги извършило, това азъ не разбирамъ.

Казва се, че личността на чловѣка и неговитѣ дѣйствия, сж двѣ нѣща отдѣлни. Но тѣзи двѣ нѣща сж свързани. Може би въ бѣдѣще ще се намѣри нѣкой, който ще може да ги отдѣли; но азъ за сега немогъ, личността и дѣйствията сж свързани. Главния виновникъ на първо мѣсто е М-ръ Тишевъ. Зная положително, че когато е зель М-вото, да направи желанието на своитѣ Ловченски избиратели, той за да се направи шосето отъ Ловечъ до Ябланица е молилъ Нар. Събрание, да му се отпусне кредитъ отъ 2.333,000 франка. Тѣзи пари имаха счастье най напредъ да се израсходватъ подъ расположението на г. инженеръ Бѣлова, който бѣше въ сѣщо време началникъ въ сѣщиятъ Ловчанский отдѣлъ. Азъ зная много случаи, че този сѣщиятъ Бѣловъ, вика нарочно хора, съ които може да бѣде съдружникъ за тѣзи мостове, и въ число, на които е нѣкой . . . непомни името му.

Правиха се тѣзи мостове нѣколко време на едно мѣсто, и на друго и на трето, и неможаха да се свършатъ. И до сега, слѣдъ като се похарчиха, може би около 100,000 франка на моста на Калиникъ, дадохъ нѣкои заявление, че това мѣсто не е хубаво, и че не трѣбва на таково мѣсто да се прави. И предприемача захванахъ на второ и трето да

го прави. И всичко това коштува огромно количество пари на правителството. Разбира се, че не е толкозъ чистъ самъ управителтъ, но и М-ра, предъ очитѣ на когото ставаше всичко това, трѣбваше да каже: на какво основание ставатъ тѣзи работи, които коштуватъ толкова пари, и почти безъ полза?

Но разбира се, г-нъ Тишевъ искалъ да удовлетвори желанието на своитѣ избиратели, стига само да се направи шосето отъ Ловечъ за Ябланица; и да се изхарчатъ нѣколко милиона франка, то нищо не значи за хазната.

Този сѣщиятъ Бѣловъ, цомъ види, че работи излизатъ наопаки, явява се тука, за да спомогне на неправилности или злоупотребления на извѣстний управляющій Копиткинъ, както искате да ги наречете, той е спомогналъ да се увеличатъ тѣзи неправилности или злоупотребления, и дохожда до найхубавото сръдство построяване хазийственнимъ образомъ, за да може по добръ да се краде, отъ колкото по-напредъ, — ако се е крало. 500,000 франка се изхарчиха и азъ имахъ честь да мина 2 или 3 пѣти по шосето отъ тукъ до Ломъ, и както каза г-нъ Грековъ, че има нѣколко камъни за основи, и нѣколко дървета и дѣски и т. н. т.

Въ първото време, до колкото помня, отпуснало му се грамадно количество пари, съ условие, че слѣдъ, като получи 20,000 фр., да представи оправдателни документи.

Послѣ се отпущаха, и безъ да представи оправдателни документи. Най сетнѣ се направила анкета, и се намѣрило, че пари сж отишли; и тогазъ се дава подъ сѣдъ. Най-сетнѣ отъ части е виновато правителството, защо Бѣловъ не е до сега наказанъ. Неговитѣ дѣла почти една година стоятъ, и прокурора на окръжнийтъ сѣдъ не е обърналъ върху тѣхъ никакво внимание. Кой е виновенъ въ това? Остава въпросътъ да го рѣши Н. Събрание. Обращамъ се назадъ, и казвамъ: първия контрактъ билъ даденъ на нѣкой си Розелтъ, за направа на 1200 мостове на 5 шосета: Ломско, Орханийско, Цариградско, Кюстендилско и Пиротско, и той е поставилъ една свършено малка сума за гаранция, че дѣйствително щѣлъ да изпълни тѣзи обязанности, за които се обѣщавъ въ контракта си.

Главната вина на този предприемачъ е, че той е зель такива голѣми предприятия, които не е можалъ да извърши и разбира се, че е злоупотребилъ довѣрието на правителството, което ни коштува не малка сума.

Виновенъ е пакъ този М-ръ, който билъ тогазъ, именно Тишевъ. Г-нъ Тишевъ, като отговорникъ на това М-во, трѣбваше да знае, че единъ чловѣкъ несѣстоителенъ, като

Розелтъ не може да направи 1200 мостове, а едвѣмъ да направи 5 или 10 мостове.

Той трѣбваше да каже: макаръ, че билъ рекомандуванъ отъ управляющій на Об. Сгради, този чловѣкъ не е въ състояние да ги прави, а защо да не се раздѣлятъ по 10 или 15 и то да се даватъ на мѣстни български граждани, които много по-добри мостове могатъ да направятъ, отъ колкото този Розелтъ.

Азъ помня, че честохъ описания на нѣкои пѣтешественици по България, които хвалятъ тѣзи мостове направени много добръ отъ наши български майстори; тѣ не сж толкось изкуствено направени, но сж трайни; както Бѣленски мостъ, СевлиеВСКИ и други много.

Както казахъ, главниятъ контрактъ билъ даденъ за Розелта, който подписахъ Тишевъ. Разбира се, че той е отговоренъ прѣз Нар. Събрание че е далъ таково грамадно предприятие на това лице. Слѣдъ него този контрактъ билъ раздѣленъ на Логинова, Хаджиенова и Петрова. Нито единъ отъ тѣхъ не е отговоренъ. Ний сме длѣжни да търсиме тѣзи хора, които сж отговорни прѣдъ насъ; именно чл. 155 на конституция го рѣшава. А че Копиткинъ не е чистъ въ тѣзи работи, представляватъ го обстоятелствата на дѣлото. Той като поближайши е могълъ да командува, — ако не можеше друго да направи — своитѣ чиновници да държатъ смѣтки за издаденитѣ пари отъ хазната? И това не е съществувало. Да ли е билъ добросъвѣстенъ или не, да ли той е чистъ или не, за това азъ имяхъ честь понапрѣдъ да кажа, че личността не може да се дѣли отъ чловѣка. Отъ неговитѣ дѣла се види, че е чловѣкъ неспособенъ, че не може да оправдае нашето довѣрие и че не може да бѣде на служба. Има много чиновници, които се държатъ и противъ 5-ийтъ членъ закона за чиновницитѣ на служба. Нъ това е другъ въпросъ, за който своевременно ще говоримъ. По мое мнѣние да повторимъ всичко, което казахъ, е съвършено излишно. Ще кажа само нѣколко думи върху рапорта, който чете г-нъ Дуковъ. Въ този рапортъ, за които не казвамъ, да ли е истина или не, което съдържа, — но забѣлѣжвамъ едно нѣщо което този, който го четеше, съ голѣмъ страхъ се вардѣше да изкаже нѣщо повече, отъ колкото искаше да каже. Той се вардѣше да каже цѣлата истина.

Г-нъ Дуковъ, който сѣкоги жемае да се представи, че обича да вярди интересътъ на страната, — трѣбваше да каже и като чловѣкъ, който е билъ нѣколко пѣти въ Нар. Събрание, да го изложи, че е отговоренъ Министръ, и той ще дири оногова, който е направилъ онова. А Народно Събрание нѣма да дири оногова, нъ подлежащиятъ Министръ.

Да повторимъ всичко онова, което се изложило вчера, е излишно. Но желателно е, правителството, да има предъ видъ настоящиятъ въпросъ, отъ който твърдѣ ясно се вижда, че хазната отъ всички тѣзи неправилности или злоупотрѣбления, е загубила нѣколко милиони, съ който милиони можеше цѣла България да има мостове и добри пѣтища. Разумѣва се, че отъ начало на нашето освобождение до днесъ не можеше да имаме колосални мостове съ разни украшения, но можеше да се направятъ по-прости, а за това щѣхме да имаме мостове на всекъждѣ. И не щѣхме да разваляваме стари здрави мостове, и да правимъ нови, които били по-красиви и по новата мода. Много стари мостове сж били много по здрави отъ колкото сегашнитѣ. Сегашнитѣ сж по-красиви, то го признавамъ; но красота е само временно, а трайността по много врѣме. И населението, ще да бѣде по благодарно да върви по старитѣ мостове, отъ колкото по новитѣ, които да бѣдѣтъ само за нѣколко врѣме. Много мостове при всичкого искусство и специалность, като иматъ твърдѣ малко разстояние, водата ги занаса. И всички 100.000 франкове отиватъ на вѣтеръ

Това показва, че тѣзи специалисти не сж нищо спомогнали на населението. Азъ зная много случай, че пѣкои отъ предприемачитѣ сж търсили, не може ли да се направи едикой пѣтъ, понеже тамъ имало по-много работа, за да могатъ да извлекатъ по-вече пари. Но главниятъ виновникъ е този, на когото виновността се разгѣжда отъ Нар. Събрание, и то е Министръ, който отговори за всичко това. А такива чиновници, които не сж можали да оправдаватъ довѣрието на населението, и да завардатъ интереса на тази хазна, отъ която се ползовали съ плата, тѣ не сж достойни за тази служба и трѣба немедленно да се исключатъ. Съ единъ чловѣкъ когато е на една извѣстна служба, щомъ се узнае, че е направилъ нѣкоя ошибка, не може да се направи друго нищо, освѣнъ да се отдалечи, и това да служи за примѣръ на тогова, комуто е повѣрено да привиква или назначава подобни чиновници.

За това въ заключение предлагамъ: Народното Събрание да изрази желание, щото въ бѣдѣще подобни нѣща да се не случаватъ, и чиновницитѣ, които би направили подобни нѣща, да бѣдѣтъ незабавно отстранени отъ служба въ Княжеството

Д-ръ Цачевъ: Преди да говоря, ще помоля г-на Лазара Дукова, да има добрината да ми каже, кой е назначилъ тази комиссия, която имаме честта да чуемъ въ рапортътъ, и кое е учреждение или кой министръ е назначилъ тази комиссия?

И само тѣзи три лица ли, които сж подписани, сж били въ тази комисия, или има още и друго нѣкое лице? Тогава ще говоря.

Лазаръ Дуковъ: Азъ мисля че по-напредъ щѣхъ да говоря. Казахъ за да не забавявамъ събранието, че ще прочита преписката. Ако иска г-нъ Цачевъ да го знае, то е написано, и азъ съмъ готовъ да му го каже сега, или да го оставимъ на г-да стенографитѣ, които може да напишатъ всичко това. По поводъ на исказанното недовѣрие въ бившето събрание въ 1880 година, когато билъ министръ Славейковъ, и тогава показаме недовѣрие, както и сега. Азъ не зная, съ кого се е събиралъ, мене не вика тамъ за да го зная. Тѣй само като е писалъ съ неговий подписъ се натовариха лица, именно Ковачевъ, Яншичъ, Золотовичъ и Бѣловъ, за да разгледатъ тѣзи работи. Тѣзи сж предписания, а отъ министра Славейкова ли били назначени, това азъ не зная. Защо сж биле назначени, това го казахме, че по желанието на Народното Събрание. И тѣй като по напредъ думата не ми се даде, и слѣдователно принадлежи на мене; то азъ моля г-на Цачева, да ми позволи да говоря сега, или ако не, то азъ съмъ готовъ да седна и подиръ да бжде думата на мене.

Председателъ: Преди г-на Цачева бѣше поискалъ думата г-нъ Дуковъ, така щото думата принадлежи на него.

Лазаръ Дуковъ: Тогава азъ ще отговоря на г-на министра Грекова нѣколко думи, като той забѣлѣжилъ въ моитѣ думи нѣщо наскърбително. (Грековъ: не казахъ наскърбително). Не ми бѣше такова намѣрението. Азъ казахъ само такова нѣщо, че г-нъ Грековъ вчера казва: че има единъ рапортъ отъ г. Ернрота, нъ не го прочете, а чете само резолюцията. Той за този рапортъ спомена, че може да има такъвъ рапортъ; и тѣй като рапорта не можехме да чуемъ вчера, и понеже го имахъ азъ, то го днесъ прочетохъ. Друго нѣщо каза той, че тази комисия не излизала никакъ вѣнъ отъ канцеларията, за да изучи работата на мѣстото. Нъ до вчера като рапортираха това, азъ нѣмахъ никакво съмнѣние, и всѣкой трѣба да излѣзе съ това на мегданя; но щомъ се прочете рапорта и се каза, че тази комисия не излизала никакъ вѣнъ, азъ не можъ да каже, че е излизала; но ако г-нъ Грековъ каже, че подиръ ходила друга комисия, и не е видѣла всичко, както е въ протокола, то азъ бихъ се напълно съгласилъ. Но той не казва, че имало втора комисия да изслѣдва работата, и казва, че не е истина, че тази комисия е ходила по работитѣ, но само че е предвиждала отъ канцеляритѣ, какви сж тѣзи работи. Нъ до когато не се докаже, че не е ходила: до тогава азъ оставамъ увѣренъ, че е вършила своята работа. Казахме, че тукъ

е имало една комисия, и тя е показала злоупотрѣбления. Туй го казватъ г-да Шивачевъ, Манафовъ и д-ръ Цачевъ, и азъ го казахъ за това, защото всѣкой отъ насъ иска, щото това нѣщо да се търси. На г-на Шивачева пакъ казвамъ, че той, дѣто говори за предпазливостъ отъ моята страна, то азъ не съмъ казалъ друго, освѣнъ което е било написано; нъ като човѣкъ, който не може толкозъ хубаво да прочита всичко, може би че съмъ изоставилъ нѣщо. Най-сетнѣ азъ не съмъ до толкозъ ученъ: моето учение е било да пиша по пѣсъка съ рѣцѣтъ си. За това може би, че не съмъ могълъ всичко да прочета; нъ ще кажа, че не искамъ да закривамъ нищо и готовъ съмъ да предамъ този рапортъ на г-да стенографитѣ, да го четатъ и напишатъ както си е той, а не както съмъ го казалъ азъ. Това искамъ да възразя на г-на Шивачева.

М-ръ Грековъ: Азъ не казахъ, и стенографическитѣ протоколи сж тукъ, че това което съдържа този протоколъ, била истина или не. Азъ казахъ само, че тази комисия, понеже не бѣше ходима на мѣстото, да глѣда работитѣ, говорила е за нѣщо по слухове, които се разнасяха въ града. Тя не е могла сама по себѣ си да констатира, че камението били валчасти, че цемента не струвалъ и пр. Това, го казахъ; но никакъ не споменахъ, че това, което се казва тамъ въ протокола, било истина или не. Но зная, че когато при предаването на извѣстна една работа дървета се намѣрили потѣнки, отъ колкото бѣше условено, намалила се е цѣната на предприемача; или когато бѣше зидъ потѣнѣкъ, тоже за него се намали цѣната на предприемача.

Д-ръ Цачевъ: Крайно благодаря на г-на Дукова, които полага неуморимъ трудъ, за да освѣтли Нар. Събрание върху тази работа, и които прочете единъ рапортъ, представенъ отъ една комисия, назначена отъ г-на Славейкова, и състояща отъ споменатитѣ отъ г-на Дукова лица. Само съжалявамъ, че не произнесе име на единъ човѣкъ, който е заинтересуванъ въ тази работа, и което азъ категорически ще кажа: Той е именно г-нъ Бѣловъ. Въ началото на рапорта на тази комисия видѣхме слѣдующата фраза: «че най-пълна свобода била предоставена на началника на строителното отдѣление: да си назначава лица, и да прави каквото ще». Г-да представители, ви вчера видѣхте единъ рапортъ, който се чете отъ г-на Министра на Правосъдието, и въ които самъ този началникъ на това отдѣление, не билъ съгласенъ да се правятъ работитѣ на Ломския пѣтъ казаятъ собственимъ образомъ, и каква резолюция е написалъ на този рапортъ Министръ Славейковъ? Въпреки неговото желание; въпреки фактоветѣ, който той исказваше, не го зе въ внимание и слѣд-

ствията днесъ г-да представителитѣ сами могатъ да видятъ отъ построяването хазайственимъ образомъ тия пѣтица. Видѣхме една резолюция на г-на Славейкова, че не се съгласява съ мнѣнието на г-на Копиткина и дава на Бѣлова да прави хазайственнимъ образомъ работи, и му асигнува 300,000 фр. Питамъ г-да, да ли е ималъ свобода този началникъ на строителното отдѣление, да прави каквото ще? Ако той е можалъ да прави, както се казва въ рапорта, че този началникъ е ималъ пълна свобода: то г-нѣ Министръ Славейковъ не щѣше да има никакво право да може да не се съгласява съ неговото мнѣние, и вопреки неговото мнѣние да отдава да се построяватъ хазайственнимъ образомъ шоссета, които коштуватъ 500,000 фр. на държавата, безъ да има ни най-малка полза за населението. Водимъ отъ тѣзи съображения, азъ може да се произнеса, че резолюцията поставена върху прочетения отъ Лазара Дукова рапортъ отъ г-на Министра Ернота е резолюция най-справедлива, защото г-нѣ М-ръ Ернотъ е видѣлъ въ този рапортъ пристрастие, и като човѣкъ правдолюбивъ е положилъ такава резолюция. Отъ горѣ-изложенний фактъ може да се заключи, каква стойностъ има рапорта, когато г-нѣ Лазаръ Дуковъ има добрината да ни прочете.

Шивачовъ: Колкото да разказваме г-да представители, и колкото да говоримъ, тукъ е виноватъ Министръ; но въ сѣщо врѣме и онзи не е толкозъ правъ. Това е фактъ. Но както казахъ, предъ Нар. Събрание е отговоренъ Министра. А въ сѣщо врѣме Нар. Събрание не може да пропусне и да не каже: че подобни чиновници трѣбали да стоятъ? Нар. Събрание като има предъ видъ, че Министръ е отговоренъ, не може да пропусне, да каже: че правителството не трѣба да държи подобни чиновници на служба. Сега относително рапорта азъ нѣма нищо да говоря. Този рапортъ при всички желанія на г-на Дукова да го представи тъй както вѣроятно е мислилъ, но азъ го увѣрявамъ, че не го е показалъ съ сѣщо мнѣние, както трѣбало. За сѣщиятъ рапортъ не казахме по напредъ че не е правъ, но въ сѣщо врѣме, г-нѣ Дуковъ вѣроятно не му е било, да го искажъ, че главния виновникъ на това е Министръ Тишевъ. При всичко, че сме благодарни на нашитѣ освободители, но тука трѣбало се знае и това, че тѣ въ врѣмето на окупацията опредѣлиха на 5 тѣхъ губернии по 25000 франка, и да си харчи вѣка губернии по своитѣ нужди. Но нашия М-ръ Тишевъ излѣзе по уменъ, и тури на разположение на този сѣщия, на когото нѣмалъ довѣрие, 2,333,000 франка. Той е знаелъ твърдѣ добръ, какъвъ е човѣкъ, и че не може да му се довъри. Главния виновникъ билъ М-ръ Тишевъ а второсте-

пенния Славейковъ, понеже тѣ сж отговорни предъ Народното Събрание, и то знае тѣхъ.

Въ сѣщо време обръщамъ вниманието на правителството, щото въ бѣдѣще подобни чиновници да не се държатъ на служба. Едно нѣщо ни остава, щото България да се откаже отъ всички тѣзи специалисти, отъ всички красиви мостове и къщи, и подобръ да държиме стари системъ, да правятъ нашитѣ дюлгери прости къщици, отъ колкото да се харчатъ толкозъ милиони.

Ний сме принудени да се откажемъ отъ сички инженери, при всичко че хората вървятъ на сѣкждѣ на прѣдъ, ний въ това отношение трѣба да вървимъ по полска и да викаме нашитѣ дюлгери. Имаме случай тука предъ очитѣ си, гдѣто само за украшение на Нар. Събрание се искало 11000 фр., и както каза г-нѣ Монафовъ можело да се постеле Събранието съ килими и ний плащамъ за простъ шаякъ 11000 фр. Едва ще напреднемъ съ тази система, и ще видимъ въ сѣщото време, че нашия бюджетъ за расходитѣ ще бѣде поголъмъ отъ приходитѣ. Нашия единственъ приходъ сж митата и недай Боже, да липсватъ тѣ, то ще бѣдемъ принудени да влезнемъ въ дългъ. Да не се радваме, че имаме пари, които именно останали отъ нашитѣ освободители; тия ще се свършатъ и Българина ще глѣда другояче на работата, отъ колкото сега. Сега на Нар. Събрание неостава друго нищо, освенъ да накара министри Тишева и Славейкова, подъ отговорностъ и да изрази особено съжаление на правителството, щото въ бѣдѣще да не държи на служба г-на Копиткина, но слѣдъ рѣшението на Нар. Събрание, да му обяви, че правителството не желае да бѣде въ бѣдѣще на служба. Това е моето мнѣние, и да преминемъ на дневния редъ. (Съгласие.)

Батановски: Азъ не съмъ ходилъ по цѣла държава, но въ нашата околия има единъ мостъ отъ 600—700 години, той се сега направи новъ и старитѣ му стѣни разбиваха съ баруть.

Освенъ това, като минете за Кюстендилъ вижда се на сѣки мостъ по единъ испадналъ камикъ, не зная дали е това отъ нѣкоя комиссия назначена отъ правителство, или отъ какво друго незная.

Лазаръ Дуковъ: Азъ неискамъ да говоря на дълго: ний може би неможихме да се споразумѣемъ, но цѣльта ни е все една; както говори г-нѣ Манафовъ, Шивачовъ и д-ръ Цачевъ, и азъ сподѣлямъ тѣхното мнѣние, само не можъ да се съглася въ едно нѣщо. Понапредъ ще кажъ на г-на Цачева, който каза, че е било умѣстно, щото Генералъ Ернотъ поставилъ оная резолюция на рапорта; азъ се съгласявамъ, и не казахъ, че не е умѣстно. Но азъ казахъ за

примѣръ, че е имало комисия и тя е унищожена. Азъ не зная, дали е свършила своята работа тази комисия.

Относително мнѣнието на г-на Шивачева азъ сподѣлямъ неговото мнѣние, но ще кажа че неможа толкозъ бързо да се произнесеж; моитѣ убѣждения сж такива. Той иска да се приведатъ тѣзи министри подъ отговорностъ предъ Нар. Събрание. Напълно съмъ съгласенъ, и азъ казахъ понапредъ, че отъ окупационното министерство на самъ трѣба да се захване да се търсятъ смѣтки и издирватъ работи, и да се види ако се правили произволи, и дали се давали и се заключавали контракти, или безъ контракти ли се работи и се продължава и до сега.

При минуванье на Ломското шосе виждахъ, че половина пътъ е падналъ, и стѣнитѣ сж срутени. Сега е въпросъ, кой ще го прави? Дали правителството ще си го направи само, или дали ще се възложи на предприемачъ, който го лошо направилъ, и станалъ причина на тая щета. Неискамъ да разсждамъ, кой е виноватъ и не се произнасямъ нито за миналитѣ, нито за сегашнитѣ министри. Но искамъ да се съединимъ съ г-на Шивачева, че сегашнитѣ трѣбало да се питатъ, защо не сж прекратили това зло до сега? Отведнѣжъ да се произнесемъ, съ цѣлъ да прекратимъ това зло за винаги то не е злѣ; но нека неприбързваме, и нека избереме една комисия, която да испита сички тѣзи работи; нека бждатъ въ тази комисия отъ насъ единъ или двама, и отъ Държавний Съвѣтъ тоже единъ или двама.

Кой е кривъ, за това не можемъ да се произнесемъ, догдѣто една комисия отъ Нар. Събрание и отъ вѣщи люди не испита тия работи.

Азъ не говоря противно, нито на г-на Манафова, нито на д-ра Цачева, само да се не произнасяме сега. Защото отъ Копиткина ще се лишимъ найсѣгнѣ; но той не е тукашенъ подданикъ, и нѣма да отговаря предъ нашитѣ закони. За тѣу моето мнѣние е, да уловимъ работата отъ началото азъ нѣмамъ нито братъ, нито роднина между ония хора, които се обвиняватъ и ще ми бжде всѣ равно; но да неспредпочитаме единѣтъ, а да бждеме къмъ всичкитѣ справедливи.

Шивачовъ: Съжалявамъ, че г-нъ Дуковъ не е разбралъ, кога сж стъвали злоупотрѣбленията. Г-нъ Дуковъ не се е потрудилъ да изучи това дѣло, и ако желае той може, да го преглѣда и ще се увѣри, кой е виновния. Именно и вчера се спомѣна, че окупационното управление, много по-добрѣ е разбирало работата, отъ колкото Тишевъ. Окупационното управление е израсходвало само 125,000 лева и то на 5 губернии, и въ такъва сума не могатъ да станатъ толкова

злоупотрѣбления, отъ колкото въ 2 мили. и толкова си стотини хиляди лева, отпуснати отъ Тишева хазайственнимъ образомъ; тѣй щото това е явно доказателство, че окупационното управление не е турило основа на тѣзи злоупотрѣбления, а М-ръ Тишевъ, който е и отговоренъ за всичкитѣ тѣзи пагуби, които станаха. Това е фактъ.

Г-нъ Дуковъ, както казахъ и по-напредъ, иска да каже, че несправедливостта не се възвръща. Недѣйте господине мой! Искажете цѣлата истина, и бждете увѣренъ, че всѣки ще Ви уважава и ще Ви счита като человекъ, който всѣкога желае справедливостта. Но тукъ не е справедливостъ. Относително до резолюцията на Генералъ Ернота, ще кажа, че много справедливо е направена и много вѣрна, и казвамъ, че и приятелитѣ и неприятелитѣ на Генерала Ернота признаватъ неговата честностъ. Азъ не съмъ чулъ нито отъ приятелитѣ, нито отъ неприятелитѣ му нѣщо лошо за неговата честностъ и пакъ казвамъ, че той е билъ и ще бжде всѣкога единъ отъ най-честнитѣ и най-справедливитѣ хора въ Руссия, както е билъ и въ България. Той е направилъ резолюция на това основание, защото въ комисията е билъ и г-нъ Бѣловъ заинтересуванъ, които за да покрие своитѣ дѣла хазайственимъ образомъ, е искалъ да представи фактове, както ги изслушахме отъ рапорта. Но ако комисията искаше, да бжде гласътъ ѝ рѣшающъ и да се земе въ внимание отъ Министерството, тя трѣбаше да отиде на всѣко мѣсто, дѣто сж се работили мостове, относително до които е имало споръ. На пр. трѣбаше да отиде при спорния мостъ да преглѣда и да види да ли е мазанъ съ циментъ, калъ или киречъ или какъ; но комисията не е направила това; тя не е отишла нито при единъ мостъ, а просто въ канцелярията е стояла и съ телескопъ ми се чини е глѣдала да узнае, че каменитѣ не били трошени, и че циментъ не било ниречъ. Бждете увѣренъ г-нъ Дуковъ, че тази комисия ако желаяше, можаше да направи нѣщо, и тая комисия можаше да спомогне по-много, отъ колкото да затрудни това дѣло. Не трѣба да се говори твърдѣ много. Твърдѣ ясно е, че отговоренъ за това дѣло предъ Нар. Събрание е първо г-нъ Тишевъ и второ г-нъ Славейковъ

Слѣдъ това, трѣба да се обърне вниманието на правителството, както за отчислението на г-на Копиткина, тѣй сжщо и за отдалечението му отъ България, защото той освѣнъ дѣто не е оправдалъ довѣрието на правителството, онеправдалъ е довѣрието на хазната, отъ която е получавалъ; но ако стои у насъ, ще имаме още повече такива работи, каквито имаме днесъ. И казвамъ, че ако това се продължава, което недай Боже, тогава Българитѣ ще дойдатъ до убѣждение, че по-

добрѣ е да си викатъ нашитѣ длугери да правятъ мостовеѣ ни по старому, отъ колкото специалисти инженери, техници и пр. които ни упропастиха и България е вече бактисала отъ тѣхъ. (Гласове: исчерпано е!)

Геровъ: Г-да представители! Не се съгласявамъ съ предложението на г-на Дукова, именно да стане комисията отъ Нар. Събрание. Именно, ето защо! Комисията, която ще се опредѣли, какво ще направи? — Ще земе контрактѣ, условията и ще преглѣда, какъ сж се условили мостовеѣ и другитѣ нѣща, които сж се правили. Ще намѣри тамъ, че тия мостове сж щѣли да се правятъ съ цементъ и варъ и пр. Но като отиде тамъ, какво ще намѣри комисията? — Ще намѣри като отиде, че вмѣсто варъ, пѣсѣкъ сж употребили, вмѣсто цементъ сапунджиска пепелъ, а вмѣсто варъ и киречъ сж употребили бѣла прѣстъ; на мѣсто 25 сантиметра дървета, употребили сж 15 сантиметра и сж заобиколени съ тънка дъска и т. н. т. Какво ще направи тая комисия? — Нищо. Тѣй щото, азъ мисля, че г-да представителитѣ всички сж обиколили тия пѣтища, ако не всички, то половината сж обиколили, и ако сж дошли презъ Ломъ-Паланка, видѣли сж. Какво сж видѣли? Сж видѣли срутени мостове, гдѣто е имало напредъ много похубави мостове. И още какво сж видѣли? Видѣли сж вмѣсто поправени шосета развалени шосета. И какво ще направи Нар. Събрание, ако земе да отбере тая комисия? — Ще направи едни разноси, каквито сж оставали и до днесъ отъ нѣколко комисии.

За това азъ не съмъ на мнѣние да ставатъ таквизъ подобни комисии, а съмъ на мнѣние, щото за напредъ г-да Министритѣ да внимаватъ, щото таквизъ подобни чиновници да се нетурятъ на служба, и ако има днеска такива, да се извадятъ, и за напредъ да се нетурятъ на служба. (Гласове: Съгласни!)

Лазаръ Дуковъ: Г-да! Нѣма да говоря повече нищо. Нѣколко пѣти говорихъ. Цѣльта на всички насъ е една. Туй запитване разбира се е подигнато отъ г-на Манафова и принадлежи нему повече да говори. Ние всички мисля, които искахме да говоримъ, говорихме. Само ще кажа на г-на Шивачова нѣколко думи, гдѣто каза, че азъ туй съмъ покривалъ и не съмъ искалъ да казвамъ истината, и че трѣбвало да бѣда справедливъ и да сѣдя право. Азъ и вчера казахъ, че не съмъ юристъ и немогъ да сѣдя право и юридически. Само казахъ, че съмъ извѣстенъ за нѣкои работи, които немогътъ да бѣдѣтъ справедливи. Освѣтъ туй казахъ, че азъ съмъ тѣй да кажа по моето убѣждение, не толкова способенъ и немогъ да се произнесе отведнажъ,

както г-нъ Шивачовъ каза напълно. Той каза, че не съмъ казалъ право, но азъ съмъ казалъ по моето убѣждение и немогъ да се произнесе изведнажъ. Остава да се произнесемъ по-отблизо. Остава туй и неискамъ да говоря нищо освѣтъ г-нъ Манафовъ, ако е задоволенъ и Нар. Събрание, ако е освѣтлено, да се прекрати тозъ въпросъ и пристѣпимъ къмъ работа. Ако ли има нѣкои г-да, да говорятъ, азъ пресичамъ, понеже сме рѣшили да си кажемъ мнѣнието и да сѣдимъ.

Бобчевъ: Въ отговоръ на г-на Шивачова ще кажа, че г-нъ Тишевъ е израсходвалъ единъ кредитъ отъ два милиона и толкова хиляди лева, отворенъ отъ едно Нар. Събрание за 1880 год.; но другитѣ кредити, които сж се израсходвали не сж били отворени, а сж били израсходвани; слѣдователно, кой е повече отговоренъ, да ли г-нъ Тишевъ, или подирнитѣ, които сж израсходвали сумми неотпуснати отъ едно Нар. Събрание? Туй искамъ да ми каже г-нъ Шивачовъ.

М-ръ Грековъ: За освѣтление на това, което каза г-нъ Бобчевъ, ще кажа, че се лѣже, ако мисли, че за год. 1881 не е имало бюджетъ. Имало е бюджетъ, вотиранъ отъ Нар. Събрание. Само за 1882 год., както знаете и както бѣше записано въ пълномощията на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, бюджета за г. 1881 се продължи и за 1882. Никакъ не е се харчило отвътъ бюджета, освѣтъ въ тѣзи случаи, които имавъ честѣта вчера да ги доложатъ на Нар. Събрание, и за които четохъ отношението на М-ството къмъ Държавния Сѣвътъ и рѣшението на Държ. Сѣвътъ. Слѣдователно за год. 1881 вотираше бюджетъ Нар. Събрание, а за год. 1882 не е било друго нищо, освѣтъ повторение на бюджета за год. 1882.

Шивачовъ: Азъ искахъ за друго да говоря, но понеже въпросѣтъ се подигна, ще отговоря на г-на Бобчева. Главний виновникъ е онзи, който е билъ въ началото, или който е захваналъ това. Разбира се, че щомъ се захване едно здание отъ одного, приемника му е длѣженъ или е принуденъ да го покрие, инакъ ще отидатъ напраздно първитѣ пари; но по крайнѣй мѣръ, ако първия е похарчилъ повече, втория ще се труди да го покрие съ 10 гроша по-малко. Тѣй сжщо и М-ръ Тишевъ, като е предложилъ на Народ. Събрание и то му е отпуснало тозъ кредитъ, той е захваналъ такива грамадни работи, на основание на които министерството послѣ е било принудено, волею или неволею, да слѣдва тѣзи работи, защото е имало контракти съ иностранци, които сж настоявали да се изпълнятъ тѣхнитѣ условия. Въ такъвъ случай правителството какво трѣбваше

да прави? — На него не оставаше друго, освѣтъ да довърши и покрие захванатитѣ здания.

Ще кажа на г-на Дукова нѣколко думи; но преди да кажа на г-на Дукова, желая г-нѣ М-ръ на Правосъдието да съобщи на Нар. Събрание, какво е станало съ дѣлото на Бѣлова, понеже вчера се спомѣна, че сж се злоупотрѣбили 500.000 лева. Желателно би било да се знае, какво е станало съ туй дѣло въ разстояние на една година; защото до колкото зная, то стои въ архивитѣ на тукашния прокуроръ и не зная защо се държи до сега. Желателно е, да съобщи г-нѣ Министръ, какво мисли за това: ще ли да стои още дълго врѣме? И ако ще стои, ще стане една главна причина, гдѣто у насъ ще се подължаватъ злоупотрѣбления.

Грековъ: Относително, това дѣло, имашъ честта да доложи на Народното Събрание, че предварителното слѣдствие по това дѣло се е продължило доста дълго врѣме. И по едно толкова сложено дѣло, гдѣто имашъ да провѣрвашъ толкова оправдателни документи, расписки, смѣтки и да се испитватъ толкова свидѣтели, които сж работили тамъ, не може да се свърши слѣдствието по бързо. Имашъ тамъ и други нѣща: Има купени волове, биволи, кола и при тѣзи кола има хора, още при това си е купилъ една фабрика, за да прави готови чукове; защото готови чукове ужъ нѣмало. (Веселостъ). Има и толгозъ разнovidни смѣтки, щото дѣлото става твърдѣ дълго. Това дѣло е испитано тоже въ Ломъ. Питали сж свидѣлитѣ въ Берковица и Кутловица, и найсѣгнѣ тамъ гдѣто е рѣката на село Цѣровина; тамъ на него село ставалъ е испитъ; подиръ това тѣзи волови и биволи, които щѣли да пренасятъ камѣне за мостовѣтѣ, употрѣбили за пренасяние камѣне отъ Ташкесенъ за Двореца, на които г-нѣ Бѣловъ бѣше предприемачъ да ги дава за Двореца; и хората, които правителството плащало, работиха за частна смѣтка на Бѣлова, които си ги е проваждалъ тукъ. Всичкитѣ тѣзи работи трѣба да има два три мѣсеци, отъ какъ сж дадени на прокурора. Увѣрявамъ ви, че обвинителний актъ трѣба да бѣде готовъ скоро, или е вече написанъ до сега, и ще се разгледа скоро въ сѣда. Слѣдователно, не е чудно, гдѣто е заминало толкова много врѣме; защото трѣба свидѣтели да се испитватъ, много смѣтки имало забъркани и пр. А таково дѣло всѣки пакъ изнеква по вече врѣме, отъ колкото обикновенно дѣло, до гдѣто се приготвятъ тѣзи нѣща и дойдатъ въ сѣда. Не можъ да кажа положително, да ли обвинителний актъ е вече написанъ или не; но увѣрявамъ ви, че всѣкакъ ще бѣде разгледано въ сѣда това дѣло.

Аневъ: Азъ мисля Нар. Събрание е твърдѣ добрѣ освѣтлено върху този въпросъ, и врѣме е да пристѣпимъ къмъ

едно заключение, да ли да изберемъ една анкета или не? Азъ я намирамъ съвършено излишна, понеже г-нѣ Министрътъ на Финан. се обѣща, че презъ течението на тѣзи сесия ще даде едно обширно изложение по тази частъ. А сега да се мине на дневний редъ. (Гласове: Да!)

Председателъ: Има още 5 души, които желаятъ да говорятъ. (Гласове: Да се говори.) Счита ли Народното Събрание, че е доста освѣтлено, или желае да се говори? (Гласове: Желаетъ да се говори). Добрѣ. Думата има г-нѣ Бошнаковъ.

Бошнаковъ: Г-да! Преди да дойдѣ въ настоящата сесия въ София, бѣхме чули отъ хората, чели бѣхме отъ вѣстникитѣ, че сж ставали голѣми злоупотрѣбления, и че българскитѣ пари сж се изразходвали безъ контролно, отъ чиновникитѣ, че сж се правили хазайствени работи по постройкитѣ на разни мостове, шосета, и че всичко това ставало по распореджанието на правителството и подъ контрола на неговитѣ чиновници. Отъ прочитанието на разнитѣ дописки, доклади, рапорти, отъ обясненията, които ни даде устно г-нѣ М-ръ на Правосъдието и други приятели, види се всичко това на явѣ. Видѣхме съ очитѣ си, че наистина тукъ сж виновници не само единъ отъ бившитѣ министри, не само двама, нъ и третия и четвъртия; и не само тѣ, но и други още трети и четвърти около тѣхъ. Предприемачитѣ сж експлоатирани; никакъвъ контролъ не е имало врѣхъ тѣхъ; онѣзи, на които правителството е плащало за контролъ, не сж си гледали работитѣ. Съ една рѣчь, всичко това е било неварена каша, зимало се, давало се, и всичко това се продължавало до днесъ, даже до преди нѣколко мѣсеца. (Ржкоплескание). Азъ не искамъ да вижъ, нито одного, нито друго, нито третаго, защото всички сж взели участие, и сж се ползували отъ меда, който е билъ безъ контролъ. Безъ контролъ, казвамъ г-да, защото инженеритѣ не сж правили никакви инженерски планове, но сж давали ангро (en gros). Ситуации сж си правили сами. Инженери сж били: Копиткинъ, Петровски, Бѣловъ; и всички тукъ сж харчили държавнитѣ пари безконтролно. Ако имаше контролъ, трѣбваше да има въ контрактитѣ всичкитѣ очертания: колко трѣбва да се работи, какъ трѣбва да се работи, какво трѣбва да се прави, съ какъвъ материалъ и прочее подробности, които нѣща ги нѣмаше; съ всичко това, Българската хазна безпощадно се е грабила: и въ течение на двѣ години повече отъ 8 до 10 милиона лева сж се опропастили, и то половината въ тѣзи дива Шопландия (Председателъ: Моля г-на Бошнакова да не употрѣблява думи доказителни за разнитѣ части на Княжеството). Азъ имамъ право да говоря и даже

може да повтора, защото само за Софийския окръг, около $\frac{1}{4}$ част сж изживени за пжтица, и като Български представител казвамъ това. (Ржкоплескание). Въ другитѣ мѣста населението само си е направило мостоветѣ, и даже въ послѣднѣ врѣме не се отпусна никаква сума за другитѣ окръжия, и единъ отъ бившитѣ министри отказа да даде едно пособие на единъ окръженъ съвѣтъ за единъ мостъ. Отказа дваждъ, защото не могло да се каже, че тѣзи пжтица сж биле правителствени, а биле департаментални, народни или незнамъ какви. Пжтицата, които прѣзъ 1882 год. правителството даде на Гариболди, даде ги да ги правятъ италиански подданици, защото Българитѣ немогли да правятъ пжтица и тѣмъ не трѣбало да се дава нищо да правятъ. Това е фактъ. Менѣ неболи нищо, но боли ония които молиха окръжното управление да помоли правителството, да отетжни една сума за поправление на тѣзи пжтица.

Нека дойдж на предмѣта си. Пакъ повтарямъ, че ако има виновати, начиная отъ първитѣ български министри, и първото обикновенно Нар. Събрание, което отпусна 2.333.000 франка, то би трѣбало, щото тѣзи пари, като не сж били отпуснати само за единъ окръгъ, да се расирѣдѣлятъ за всичкитѣ мѣста. Казвамъ, че да търси чловѣкъ за тия нѣща смѣтки, би било безисходно; да укоряваме едного, а да хвалиме друго, и то е безсмѣтно. Държ. Съвѣтъ въ преглѣдването на тѣзи работи е постановилъ, да се даждъ подъ сждъ виновнитѣ, които явно сж злоупотрѣблявали и за които се докажатъ злоупотрѣбленията; той въ доклада си до НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО молилъ е, да се направи виговоръ на онѣзи, които заслужватъ, и въ бумагитѣ, които г-нъ м-ръ на Правосѣдното чете, видѣхме, че правителството е имало предъ видъ, да състави една коммисия, която да даде край на всички тѣзи работи, и да се освѣтали Нар. Събрание презъ идущата сессия. Разбира се Нар. Събрание, ако желае може да постави и свои членове въ тази коммисия, която да контролира заедно съ г-на Михайловича, който отъ близо е позналъ работитѣ и първи той е пожелалъ, заедно съ м-ра на Вжтр. Дѣла, да тури край на безконтролното и безграничното харчение на българекитѣ пари. Заради това, като вече на всичкитѣ представители е желанието едно, т. е. да се накажатъ виновнитѣ, които и да сж тѣ, азъ съмъ на мнѣние, да се възложи на Министерството на Общитѣ Сгради, да състави тая коммисия, като повика и двама членове отъ Дър. Съвѣтъ, и рапорта си да представи на Народното Събрание въ идущата сессия. Повтарямъ, че трѣба да помолимъ правителството на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, щото съ исклучение на честнитѣ Руси служащи, всичкитѣ други чужде-странны подданици,

да се неприематъ на никаква българска служба, защото злоупотрѣбляватъ и крадятъ, а послѣ се криятъ задъ всевакви капитулации и защиты. Това е желанието на българския народъ, и като народенъ представител, свободенъ съмъ да го заявя; още повече, за да могатъ да се прѣкратятъ този родъ злоупотрѣбления, които сж ставали до сега, азъ бихъ молилъ моитѣ събратия, щото въ вотиранието бюджетътъ за настоящата година, за Министерството на Общитѣ Сгради да не отпуснаме пари: да му предоставимъ въ зможность колкото да разчисти вѣтхите смѣтки, а за въ бжджще ще види Нар. Събрание, какво трѣба да се прави. Ще имаме наскоро сессия и ще видимъ, какъ трѣба да се постжни; защото единъ пжтъ отетжени, ще се израсходватъ както до сега. Повече нѣма какво да говоря.

Председателъ: Давамъ за 10 мин. отидихъ.

(Послѣ распускъ).

Председателъ: Засѣданието се открива на ново. Думата има г-нъ Бобчевъ.

Бобчевъ: Не искамъ.

Шивачовъ: Тѣй като въпроса е вече разясненъ, азъ съмъ приготвилъ за Народ. Събрание една резолюция, и преди да я прочета, считамъ за нужно да добавя онова, което бѣхъ забравилъ подпреди. Именно, че въ министеруването на Ремлингена, тѣзи епоха ни най малко похвалява послѣдний, който въ свое врѣме не малко пари е похарчилъ. Тѣй щото главнитѣ виновници излѣзватъ: г-нъ Тишевъ, Славейковъ и Ремлингенъ. Това като е тѣй, всеки отъ васъ помни; и тамъ се споменува, че въ врѣмето на Ремлингена се указа похарчени громаднo количество пари. Вѣрвамъ, че Народ. Събрание ще приеме слѣдущата резолюция (Чете):

1. Да се изяви особенното съжаление къмъ бившитѣ Министри: Г-на Тишева, Славейкова и Ремлингена.

2. Да се опълноможи правителството, да състави анкета за щателно преглѣждане смѣткитѣ на бившето строително отдѣление, и резултатътъ да представи въ идущата сессия на Народното Събрание.

3. Слѣдъ получаването на тоя резултатъ, отъ Народното Събрание ще зависи, кои ще да се даждъ подъ сждъ.

4. Да се помоли правителството, щото немедленно да уволни г-на Копиткина отъ служба, и за напредъ да се не приематъ подобни лица на Българска служба.

Отъ първия членъ на резолюцията ясно се види, че главнитѣ виновници сж 3 лица. Относително до втория, че ако има нѣкои отъ г-да представителитѣ, които сж на мнѣние, щото Нар. Събрание да състави анкетна коммисия, казвамъ откровенно, че по малко лица ще има отъ Нар. Събрание

да разгледатъ по щателно, отъ колкото правителството да намѣри специални лица. И ако Нар. Събрание намѣри рапорта отъ тѣзи анкета неудовлетворенъ, тогава Нар. Събрание е въ право да може да състави втора анкета отъ себѣ си. Относително 3-ий пунктъ имамъ честъ да дамъ обяснение, при всичко, че М-ритѣ сж виновни, но г-нъ Копиткинъ, съ своето небрежно отнасяние къмъ службата е твърдѣ вѣрно, че е злоупотребилъ. А за това не е въпросъ да говоря. Отъ туй се вижда, че Българското правителство, ако държи за напредъ подобни чиновници, не ще имамъ по-добъръ резултатъ отъ днешния. За това да се моли правителството, колкото подобни чиновници има да се очистатъ, и за напредъ да се не приематъ такива.

Буровъ: Г-да! Азъ тукъ виждамъ, отъ многото говорение върху този въпросъ, както го всички разясниха, и отъ вчерашното изложение на г-на Грекова, както и днесъ ясно се вижда, че тѣзи предприемачи, като сж се въсползували отъ нашето М-рство на Общитѣ Сгради, всички сж работили, както искаха и правили ситуациятѣ по своя воля, безъ да глѣдатъ на инженерни и други. Състави се една комисия отъ предприемачи на 6 мартъ 1882 год. и вѣрвайте, че най много постройки въ София е предприелъ Хаджиеновъ, и комисията му е възвисила тамъ, гдѣто се плаща 5 фр. и 50 ст. на квадратенъ метръ—на 8 франка да се плащатъ каменѣтѣ, които сж хвърляни съ барутъ. А другитѣ камени, които се копали просто съ търнокопъ, тѣ били по 3 и 50 ст. и на тѣхъ се увеличило още 90 ст. да се плаща или по-вече не помня. И тѣзи комисия подписа на М-рството на Общ. Сгради, да се плаща на този предприемачъ отъ началото на контракта, а не отъ като се произнесе комисията. А пакъ контракта е съществувалъ отъ преди 8—10 мѣсеци. И не зная да ли той е получилъ плата по тѣзи частъ по каменѣтѣ, или да ли е получилъ по контракта сега. Азъ мисля, че г-нъ предприемачъ твърдѣ много се е въсползувалъ, както каза г-нъ предговорившия, отъ немарливостта на началника на Строителното отдѣление при Министерството на Обществениитѣ Сгради, като си е позволилъ да възвиси цѣнитѣ. Заради това, трѣба да се назначи анкетна комисия, за да се испита всичко и тя да бѣде отъ страна на Нар. Събрание.

Шивачовъ: При всичко, че е неудобно да се казватъ пословици въ едно Събрание; но тукъ ме принудиха да отговоря. Пословицата каза: «Не е лудъ този, който яде два зелника, а лудъ е, който му дава.» Тукъ сега не е работа само за предприемачитѣ, казвамъ, но този, който е отговоренъ предъ Нар. Събрание, той отговаря. Ние нѣмамы ра-

бота съ Хаджиенова, Петрова, Долинова и Розелтовци — Мозелтовци и пр. Всичко това се удовлетворява отъ вторий членъ на моята резолюция. Тѣзи анкета като се състави, ще издири и види всичко това. Но въ всѣки случай частнитѣ лица не сж отговорни за чиновника, но онзи които е позволилъ да му се плати по-вече, той е виноватъ. Нар. Събрание трѣба да държи легаленъ пътъ, ако иска да постигне нужний резултатъ. Ако захванемъ да дириамъ Ивана, Драгана, нѣма да дойдемъ до изходенъ пътъ.

М-ръ Грековъ: На запитването на г-на Бурова, нѣма да отговоря сега; защото това вече се отнася до много подробни частности на единъ предприемачъ; а азъ описахъ това, което е ставало, въ по голѣми черти. Не съмъ могълъ да констатирамъ всички дреботии, които ставатъ по различни контракти. Но мисля, че запитването на г-на Бурова нѣма да остане безъ отговоръ; защото има друго запитване, направено отъ г-на Бобчева, по шосето къмъ Петроханъ-София, и на което г-нъ Начевичъ ще отговори преди свършването на настоящата сесия; а тогава ще се даде отговоръ и на запитването на г-на Бурова. Съжалявамъ, че не можъ да дамъ азъ сега отговоръ.

Буровъ: Имамъ още едно запитване: По Берковското шосе, г-нъ предприемачъ Хаджиеновъ, като е сѣкълъ отъ дървата, гдѣто е миналъ и ги употребилъ за постройки, което не е ималъ право съ нашия правителственъ балкан да се распорѣжда, Берковский окр. управителенъ сѣбѣтъ направилъ рапортъ, като е оцѣнилъ тѣзи дърва за 27.000 фр. и го е проводилъ въ М-рството. Мисля, че ще има едно предписание отъ г-на Копиткина, въ врѣме на онова Министерство, когато се е постановило, да се задържатъ на г-на Хаджиенова 27.000 франка. Какво е станало съ тѣхъ?—

М-ръ Грековъ: Тѣзи сж нови запитвания, и моля г-на Бурова да се съобрази съ правилника; защото най-сетнѣ това не спада въ моето Министерство, за да можъ да отговарямъ за тѣзи дървета, дѣски и проч.

Буровъ: Азъ мисля, че думата е по това: Веѣко едно нѣщо става съ обявление, съ съгласие и условие, и контрактитѣ пропетичатъ отъ тѣзи поемни условия. Нашитѣ контракти, както каза г-нъ Грековъ, не сж съгласни съ поемнитѣ условия. За това нужно е, да се състави комисия и Нар. Събрание да рѣши този въпросъ въ едно идущо заседание.

М. Велювъ: Г-да! Колкото за този въпросъ, за отпущание кредити за направяние пжтица по цѣла България, ималъ съмъ честъ да бѣдъ народенъ представителъ, както и днесъ, и тогава всѣки окръгъ се нуждаеше да каже на

г-да Министритѣ, да зем тѣ участие да поправятъ мостоветѣ и пжтищата. Не зеха сами тѣзи 2 милиона и толкова хиляди франка, да ги злоупотрѣбятъ; това го направиха заедно съ 172 души представители. И народи. представители не бѣха отпущнали кредитѣтъ да се хвърли въ Дунава или нѣкоя пропасть; но за гдѣто има народа нужда отъ мостове и шосета Видинския окръгъ е къдѣ границата на Сърбия, гдѣто се ползува наша България отъ търговия; но тамъ не е дадено нито 10 пари за нищо. Тамъ всѣки единъ отива на шосето да прави. Така сжщо се правятъ шосетата и къмъ Бѣлоградчикъ, безъ да харчи правителството, както и къмъ Ломъ. 4 дена въ годината, който има кола и волове отива, а който нѣма, той отива съ лопата и мотика да поправяватъ шосето, безъ да се употребяватъ правителствени пари. А колкото за тѣзи шосета, гдѣто сж се разбивали камени, за тая работа, трѣба да има надъ нея една коммисия, която да зависи отъ нашето правителство. Вие ще кажете да бждѣтъ отговорни бившитѣ министри, ако да бждѣтъ злоупотрѣбили само тия 2.000.000 лева, които отпусна Нар. Събрание; но и послѣ преглѣдайте, г-да, зашто има извлечени отъ хазната пари безъ Нар. Събрание. За това да се отреди една коммисия, която за тѣзи ако не може да успѣе, то за идущата сесия ще преглѣда и ще е готова. Ние за това имаме Държавенъ Съвѣтъ, да преглѣжда такива огромни смѣтки между нашето правителство и населението, да се не злоупотрѣбява. (Гласове: Съгласни). За това, предлагамъ да се отреди една коммисия, която да изработи нѣщо, което да бжде поредовничко за насъ.

Предсѣдатель: Има още нѣколко представители, които желаятъ да говорятъ по този въпросъ; но тѣй като има едно предложение отъ г-на Шивачова, което дава край на днешното разискване, азъ бихъ помолилъ г-да представители, да кажатъ, да ли трѣба да се говори още, или да се турятъ подъ гласуване предложенията, които г-нъ Шивачовъ прави едно по едно?

Воен. М-ръ Генералъ Каулбарсъ: Въ предложению г-на Шивачова, г-да представители, я вижу два пункта, которые меня особенно интересуютъ. Во первыхъ онъ обвиняетъ главнымъ образомъ во всѣхъ этихъ злоупотрѣбленихъ самага Министра, и не смотря на это, предлагаетъ назначить правительственную, а не парламентскую комиссию. Конечно правительство очень благодарно за довѣріе, которое г-нъ Шивачовъ ему оказываетъ теперь, но думаю, что лучше будетъ, если г-нъ Шивачовъ откажется отъ своего предложенія и придетъ къ рѣшенію, чтобы эта ком-

миссія была избрана отъ народного представительство. (Гласове: Да!)

За тѣмъ другой вопросъ.

Г-нъ Шивачовъ предлагаетъ правительству, дать г. Копыткину оставку и слѣдовательно рѣшае, что г-нъ Копыткинъ виноватъ. Думаю, господа! что рѣшить вопросъ о виновности г-на Копыткина, можетъ только коммиссія избранная отъ Народнаго Събрания и судъ. Коммиссія эта рѣшить не только вопросъ о виновности г-на Копыткина, но и о виновности или невинности всѣхъ другихъ лицъ, которыхъ называлъ въ своемъ докладѣ г-нъ М-ръ Грековъ. И думаю, г-да, что обязанность народного представительства, прежде всего добиться въ этомъ дѣлѣ правды и истинны не рѣшаясь обвинять не имѣющі фактовъ.

Только самое подробное изслѣдование этого сложнаго дѣла можетъ освѣтлить народное представительство, относительно виновности тѣхъ или другихъ лицъ. Разъ въ Собраніи громко названны фамилии, то лица обвиненны здѣсь имѣютъ право трѣбовать, чтобы дѣло было освѣтено. Въ свою очередь достоинство и интересы правительства и народного представительства требуютъ, чтобы и то и другое знали съ кѣмъ они имѣютъ дѣло. Вотъ почему я еще разъ напоминаю здѣсь то предложеніе, которое правительство вчера сдѣлало, и прошу Нар. Събрание, если оно желаетъ знать истину по тому дѣлу, назначить комиссію отъ себя. Пусть эта комиссія работаетъ буде нужно до слѣдующей сессіи Народнаго Собранія, пусть Нар. Собраніе заслушавъ ея докладъ рѣшить сознательно, кто въ этомъ дѣлѣ долженъ быть отданъ подъ судъ, и кто оправданъ.

Геровъ: Ще се съглася както съ г-на Бурова, тѣй и съ г-на Военния М-ръ, именно тогава, ако Нар. Събрание се произнесе, че коммисията, която ще се отреди ако намѣри, че, предприемачитѣ не сж направили точно споредъ условіята, че ще се зематъ паритѣ назадъ, тогава се съгласявамъ, да се вземе коммисията отъ Народнитѣ представители. Ако това не стане, какво ще направимъ? Ще направимъ хазната да влѣзе въ по-вече разноски. До сега сж ставали нѣколко коммисии, именно като за г-на Хаджиенова. Какво направили? нищо; и г-нъ Хаджиеновъ бѣше си зель паритѣ, както и другитѣ предприемачи. Коммисията какво ще направи? Ще намѣри несправедливи условіята. Ще ли Нар. Събрание да се произнесе, че онѣзи предприемачи, които не сж постигнали споредъ контрактитѣ и сж зели пари, ще се зематъ отъ тѣхъ паритѣ? Ако може да се произнесе така, тогава се съгласявамъ съ г-на Бурова и г-на Военния М-ръ. Ако искате за примѣри има много да наведѣ, че не сж ста-

нали споредъ условието: Именно за моста на Искръ доста писаха вѣстниците и зная, че г-да представителитѣ сж видѣли, че единия му кракъ още миналата година го отвлече водата, а другия, е на една страна. Има много предприемачи, съ които е условено да турятъ дъски отъ 15—20 сантиметра, а тѣ туряли отъ 6 сантиметра, и като минали нѣколко кола прѣзъ моста, пробили се дъскитѣ и сж турнали пѣсѣкъ отъ горѣ, за да не се види. Сега на това какво ще направи комисията? Ще види, че не сж изпълнили контракта. Ако може да направи онова, което казвамъ, азъ се съгласявамъ на пълно съ г-на М-ра и Бурова. Ако нѣма да стане това, тогава ще каже, че ще направи онова само което сж направили и досегашнитѣ комисии, на които се четоха рапортитѣ, и Нар. Събрание не можа да се произнесе нищо. За това да се избере такава комисия, която да се задължи да представи такъвъ рапортъ, отъ който Нар. Събрание да се освѣтли по добръ.

Шивачевъ: При всичко г-да, че нѣмахъ намѣрение да говоря, понеже видѣхъ, че почти всичкитѣ г-да представители сж съгласни на моето предложение; но понеже съмъ предизвиканъ, принуденъ съмъ да говоря. Ще кажа най-напредъ, както казахъ и по напредъ, че комисията трѣба да назначи правителството на това основание, че нѣма между насъ специалисти, които да вникнатъ добръ въ работата, отъ колкото ако назначи правителството нѣкои хора по вѣщи по тѣзи частъ. Нар. Събрание се гарантира още, че ако този резултатъ не е удовлетворителенъ за Н. Събрание, тогава не остава друго нищо, освѣнъ повторително комисията отъ Събранието да може да го провѣри. И комисията назначена отъ Нар. Събрание би могла по успѣшно да изпълни своята миссия, когато има предъ видъ едно изложение отъ една комисия, отъ колкото да захване сама да изслѣдва. Една комисия отъ насъ нѣма нищо да направи. Относително третия пунктъ казва г-нъ Военный М-ръ, че е твърдѣ възможно да сж били погрѣшки или неисправности; по безчестностъ не е имало. Но щомъ неговата длъжностъ е виновата, значи, че и той е виноватъ. Сега при всичкитѣ нѣща, които се представиха тукъ, да остане той още на служба, незнай какъ може да бжде. Тогазъ само ще съжалявамъ оратора, който подигна този въпросъ. За това за да се рѣши въпроса по удовлетворително, предлагамъ да се приема моето предложение.

Буровъ: Искамъ да кажа на г-на Шивачова, че той по напредъ казваше, че нашитѣ министри нѣмалъ нужда отъ специалисти хора; а сега дохожда да казва, че Народното Събрание нѣмало хора съ специални познания, които да

съставятъ комисията, и предлага да се назначи тая комисия, която ще изслѣдва дѣлата на строителното отдѣление, отъ правителството. Съ това това той си противорѣчи.

Колкото за г-на Герова, който каза, че се съгласява съ мене само, ако би контрактитѣ да не сж върнати още, да се върнатъ паритѣ назадъ, азъ мисля, че отъ тѣзи контракти, които сж станали съ подобни цѣни, има нѣкои отъ тѣхъ, които още не сж свършени; тѣй щото, сега като се опредѣли една комисия, тя ще види, кои работи сж направени съобразно съ контракта, и кои не. И макаръ да е ставала първия пътъ ревизия, но понеже всинца изразихме недовѣрие къмъ главнитѣ инженери, значи, че Министерството има право да назначи втора ревизия, да прегледатъ какъ сж направени нѣкои мостове, напр., да ли работата е съ циментъ или съ варъ и пр., и ако се види, че тѣ не сж работили споредъ условието, то да върнатъ паритѣ назадъ. Знаемъ, че човѣкъ, когато купи жито на пр. по 60 пари, той се условия да му го плати по 58 пари, ако то не излѣзе същото качество, или да му го върне. Така и тукъ. Има условие да бжде направено съ циментъ и такива каменье, и, ако не го направи съ такива, той трѣба да даде паритѣ назадъ, когато съществува контрактъ.

Д-ръ Цачевъ: Между г-на Герова и г-на Бурова има едно недоразумение. Г-нъ Геровъ каза, че, ако единъ предприемачъ е свършилъ работата и е зельъ контракта си назадъ, и е зельъ още едно исправно писмо, че е предалъ исправно работата, тогава на какво основание Нар. Събрание ще може да повика такъвъ предприемачъ, и да му каже: г-не, не си направилъ работата добръ! Предприемачътъ е спекулантъ; виновни сж всички онѣзи чиновници, които приематъ неисправни работи; невървамъ, да има единъ съдъ въ свѣтътъ, който слѣдъ свършването и исправно приемане на една работа, да осъди единъ предприемачъ, да повърне на правителството паритѣ за неисправната работа. Г-нъ Геровъ говореше за тѣзи работи, които сж свършени, и които правителството е приело на пълно; а колкото за другитѣ, които не сж свършени, и за които се задържа единъ процентъ за гаранция до окончателното приемане на работата, тѣзи работи, разбира се, че ако не сж исправно направени, правителството има право и е длъжно даже да изиска отъ предприемача, щото да ги направи тѣй, както е споредъ контракта. До колкото съмъ ималъ случай да чета контракти отъ Обществениитѣ Сгради, зная, че има единъ параграфъ, който казва, че всѣкой предприемачъ е длъженъ да предаде своята работа, която е изработилъ въ разстояние на единъ мѣсець, и правителството е длъжно

да я провѣри, и ако нѣма нѣщо, което да не е съобразно съ задълженията на предприемача, да го покани да го направи споредъ контракта; и, ако се откаже предприемача, тогава правителството за негова смѣтка го направи, като заплати за това отъ количеството на гаранцията, която предприемачътъ полага, когато дохожда да земе работата. Ако единъ отъ тѣзи предприемачи дойде и ни покаже този параграфъ, който азъ зная, че тѣй гласи, защото съмъ ималъ случай да свържа контрактъ съ правителството, който е вече ликвидирани, и нѣмамъ сега нищо съ правителството, ако дойде, казвамъ, да покаже този параграфъ, какво можемъ да правимъ, и кое съдилище ще ни даде право? Никое. Следователно, свършеното нѣщо е свършено.

Шивачовъ: Азъ нѣма да отговори на г-на Дукова, защото осѣщамъ, че той твърдѣ малко се интересува въ дѣлото; ако се интересувахе по-много, той щѣше да покаже, кои сж виновни, и кои не. Г-нъ Цачевъ каза, че има извѣстни лица, които споредъ закона отговарятъ за тѣзи дѣйствия. Юридически предприемачътъ не е отговоренъ, освѣнъ, ако при ликвидиранието на контракта се види, че той е получилъ по-много пари, тогава длъженъ е да ги върне. Но, ако слѣдъ свършванието на работата, когато е минало вече и врѣме, се окаже, че той е надзелъ пари или не си е изпълнилъ задължението, то предприемачътъ не отговаря и нѣма да върне паритѣ; защо правителството е било глупаво и му ги е дало; а той ще каже, да си сж отваряли очитѣ.

Тука главний въпросъ е за дѣйствията на стронителното отдѣление, понеже явно се доказва, че тѣ не били отъ задвиднитѣ, и ние трѣбва да дойдемъ до едно заключение; това азъ предложихъ, и казвамъ, че ако и слѣдъ това Нар. Събрание не постанови: подобни лица да се исклучатъ отъ служба и за въ бѣдъ да не се приематъ, тогава не разбирамъ какви да бѣдѣтъ тия работи.

Слѣдъ това, желателно би било, правителството да обърне вниманието на прокуроритѣ или съдилищата, щото за напредъ правителствениитѣ дѣла да се рѣшаватъ по-скоро, отъ колкото другитѣ. Ако би едно правителствено дѣло да стои 3 мѣсеца, тогава чудя се, колко трѣбва да стоятъ другитѣ дѣла. Главната вина, азъ до колкото зная, е на прокуроритѣ. Но ние се надѣваме, че г-нъ М-ръ на Правосъдието ще се распореди за изслѣдванъето на дѣлото, и ако се види, че умишлено е задържано това дѣло, ще се распореди и за наказанието на виновнитѣ.

М-ръ Грековъ: Относително това, че е желателно съдилищата да гледатъ по-скоро правителствениитѣ дѣла отъ

другитѣ, азъ въ идущето заседание, ако Нар. Събрание обича, мога да му донеса нѣколко циркулярни писма по този предметъ; т. е., че работитѣ, отъ които се интересува правителството, трѣбва да се разгледатъ колкото е възможно по-скоро. Азъ не мога на друго да отдамъ закѣсняванието на това дѣло, освѣнъ, че то е било твърдѣ сложно, и се е изисквало за разглежданието му повече врѣме, отъ колкото за другитѣ.

Геровъ: Г-нъ Буровъ го гледамъ, защото е много закѣсенъ по този въпросъ. Именно, той иска днесъ да бие водата за да пусне маслото (смѣхъ); защото то трѣбаше съ врѣме, когато сж се исплацали тѣзи мостове, шосета и пр и когато сж се земали назадъ контрактитѣ, а не днесъ. Днесъ когато, както каза г-нъ Цачевъ, сж се взели контрактитѣ назадъ и за всичко иматъ писма, че сж предали въ исправностъ, че нѣматъ съ правителството нито земание, нито даване, какво може да направимъ? питамъ да ми каже г-нъ Буровъ. И по напредъ дѣто станѣ предложението, че таквизи подобни чиновници да се не назначаватъ именно за това, защото на врѣмето не сж се изпълнили длъжността. Тѣхна длъжностъ е била, когато сж се исплацали мостовитѣ или шосетата, като забѣлѣжѣтъ нѣщо, че има направено не по контрактитѣ, да имъ пишѣтъ да се съобразяватъ съ тѣхъ. Послѣ, когато сж имъ се дали на хората паритѣ и имъ сж дали писма, то всичко било въ исправностъ, да вземемъ да имъ търсимъ смѣтка, то ще рѣче: «да търсимъ босия, да му вземемъ царвулитѣ». За това, азъ пакъ настоявамъ, че нѣма ни отъ тѣзи г-да нищо да вземаме, но таквизи подобни чиновници, които не сж си изпълнили своята длъжностъ, да се не турятъ втори пѣтъ на служба, и ако има таквизи, да се извадятъ отъ служба.

Буровъ: Искамъ да отговори на г-на Герова, че такива чиновници, като г-на Копиткина и други, които не сж изпълнявали своята обязаностъ както трѣба, не заслужаватъ да бѣдѣтъ вече чиновници въ България. На това, мисля никой отъ г-да представителитѣ не е противенъ. Но той каза, че азъ твърдѣ съмъ закѣсенъ по този въпросъ. Наистина, че съмъ закѣсенъ както и всички сме закѣсени, а това е защото днесъ именно разбрахъ; и вѣрвамъ, че и г. представителитѣ не сж вѣрвали, че тѣзи нѣща сж толкова истинни. Днесъ именно се освѣтлихъ. Ако г. Геровъ е билъ освѣтенъ по напредъ въ тия работи, то защо ги мѣлчалъ те не ги изказалъ? За това, г-да представители, азъ настоявамъ да се избере една коммисия, която добръ да изслѣдва този въпросъ, като разгледѣ всичкитѣ контракти и като се види,

че не сж биле въ добро положение, когато сж ги приели, тогава да се произнесемъ.

Л. Дуковъ: Г-нъ Шивачовъ си позволи да каже, че азъ твърдѣ малко съмъ се интересува въ този въпросъ. Азъ мисля, че ние всички еднакво се интересуваме особено върху такива важни въпроси. Той говори, като че азъ не съмъ Българинъ, и не съмъ български представителъ. Сжщо и г-нъ Геровъ каза, че г-нъ Буровъ много захжелъ по този въпросъ. Мисля, че не трѣба така легко да се произнасяме за бъл. представители. По моето мнѣние, ние всичкитѣ частности да оставимъ на страна, а да изберемъ една комисия, която да изучи работата добръ и тогава да се произнесемъ, кои сж виновни кои не. Каза се, че имало нѣкои Министри виновни; може да има; каза се, че дѣлото на г-на Бѣлова още се продължавало; защо се продължава? Ако е виновенъ да се накаже; но, ако не е виновенъ, защо да си зачерня лицето, съ това протаканье на дѣлото?

За това, пакъ предлагамъ да оставимъ за идущето заседание, да си изберемъ една комисия, която да се състои отъ членове отъ Нар. Събрание, отъ правителството въ което ние имаме довѣрие и отъ Държ. Съвѣтъ; а сега да си пристѣпимъ къмъ дневний редъ. Но сега изведнажъ да се произнесемъ върху тѣзи работа, мисля, че не е справедливо.

Шишковъ: Ний не можемъ да бждемъ съгласни, защото кой се е освѣтлил на този въпросъ, и които си е съставилъ мнѣние, той си го съставилъ. И ако до сега не си е съставилъ, то азъ съмъ увѣренъ че не може никакво мнѣние да си състави. Въпроса е твърдѣ ясенъ, и увѣренъ съмъ, че всички сж дошли до едно заключение; и азъ казахъ по-напрѣдъ, че у насъ подъ дума специалисти се разбиратъ вѣщи хора, които разбиратъ тѣзи работи по-добръ отъ насъ. Ако избере Събранието г-на Дукова или мене и другъ, какво ще можемъ да направимъ? Слѣдователно както казахъ, правителство е въ състояние да намѣри хора по вѣщи, отъ колко ний всички ще можемъ да свършимъ. Извинете дѣто го казоткровенно, но ний не сме въ състояние да направимъ нищо. За това да се приеме нашето предложение.

Д-ръ Цачевъ: Азъ ще отговора на г-на Дукова, именно върху тѣзи думи: че ако да оставимъ правото на правителството, да избере, комисията, която да изслѣдва работитѣ, и когато тя представи рапорта си, щѣло да има нѣкои депутати, които да се съмняватъ въ този рапортъ, и може би народа да се съмнява, въ резултата на комисията. Тѣзи думи г-нъ Дуковъ може да ги каже за себе си, а не за народнитѣ представители. Народа има довѣрие на днешното

Министерство. И моля г-на Дукова, да говори за себе си, а не да говори отъ страна на г-да представителитѣ. Ако Нар. Събрание се съгласява да избере комисията, то да укаже лицата. То приело предложението на г-на Военный Министръ Генералъ Каульбарсъ, думитѣ на когото сж записани въ протоколитѣ. А не че нѣма довѣрие къмъ правителството, както г-нъ Дуковъ съ една забиколка иска да каже.

Лазаръ Дуковъ: Г-да! както каза и г-нъ Шивачевъ, откровенностъ сѣки пжтъ е подобра. Азъ не искамъ да лаская, и не съмъ искалъ да забиколя а направо казахъ. Моитѣ думи потвърди както г-нъ Шивачевъ, тѣй и другитѣ когато се чете рапорта на оной бивший министръ, искааха се думи, че комисия отъ сжщото правителство не може да бжде вѣрна и се унищожи. И заради туй казахъ, че найдобри хора да се избератъ за разглѣждане на тия работи, а не казахъ че нѣмамъ довѣрие на правителство. Но ако да се избере комисия отъ Нар. Събрание, то ще бжде добръ, и отъ Държ. Съвѣтъ да има двама членове. А комисията да се избере утрѣ или други день.

Аневъ: Въ отговоръ на г-на Военный Министръ ще кажъ, че той е вчера изявилъ желание, щото народнитѣ представители, да се произнесжтъ, дали г-нъ Копиткинъ е виновенъ или не. Но тѣй като Нар. Събрание не е обвинителна камера, ний не можемъ въ това събрание да произнесемъ единъ подобенъ вердиктъ. Сжщо ще отговоря, че анкетна комисия, която Нар. Събрание предполага да избере, нѣма да има право, виновнитѣ да дава на сждъ. Но тя ще изслѣдва всичкитѣ работи, както сж станали отъ начало на това отдѣление до днешния день, и въ идущата сесия да представи обширенъ докладъ за освѣтление на Народно Събрание. Тѣзи е цѣльта, до колкото разбирамъ, и таково нѣщо очаквами отъ тая комисия, била тя избрана отъ срѣдата на Нар. Събрание или отъ правителството. Колкото до бивштитѣ министри г-да Тишева, Славейкова и пр. ний нѣма, разбира се, да направимъ нищо, при всичко че сжществва законъ за сждение Министритѣ; но ний просто ще постѣпимъ споредъ парламентарнийтъ обичай, и ще изразимъ съжаление касателно тѣхнитѣ постѣпки и ще си минемъ на дневний редъ. Относително предложението на г-на Шивачева, то не е лошо, но ний не можемъ да се произнесемъ на веднажъ; работата е важна и трѣба да ни остане време да се произнесемъ рѣшително: да или не. (Съгласие).

Относително г-на Копиткина или въобще до подобни специалисти, отъ които нашата страна има нужда, то въ случай че се произнесемъ, ще изявимъ съгласно парламентарний обичай, нашето съжалѣние, и ще помолимъ нашето министер-

ство, за бжджще да внимава когато зема специалисти на служба, за които има нужда, и да изучава подобрѣ, какви сж тѣ, и дали можтѣ да отговарятѣ на това, което се изисква отѣ тѣхъ. За това моля Нар. Събрание, да престанемъ да разискваме и да минеме на дневенъ редъ. (Съгласие),

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание заключението направено отѣ г-на Аннава? (Приема се.) Който не приема да си дигне ржката. (Никой.)

Въ този случай моля Нар. Събрание да каже, въ кой день да се избере тази комисия, която да разглѣда смѣткитѣ или дѣлата на бившето строително отдѣление?

Аневъ: Тѣй като Народ. Събрание е имало таи недѣли почти сѣки день засѣдание, и освенъ това и коммиситѣ не сж приготвени до колкото зная, за това желателно е утрѣ да има почивка, а въ сжбота да има засѣдание и да бжде на първо мѣсто на дневенъ редъ, анкетната комисия дали да се избере, или не.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание да рѣши въ сжбота, дали да се избере комисия или не? (Приема се.) Който не приема да си дигне ржката. (Никой.)

Заминува ми на дневния редъ.

Манафовъ: Въ сжбота ще се рѣши въпроса?

Аневъ: Азъ ще напомня на г-на Манафова, че ний по принципъ приехме избиранieto на комисията, но дефинитивно ще се рѣши въ иджщето засѣдание: да или не. Сега дали има помежду насъ специалисти, или не? Това е въпросъ. При всичко, че г-нъ Шивачевъ благоволи дана прави заключение, че нѣмало.

Председателъ: Ще каже, че въпросътъ е свършенъ. На дневния редъ е отговора на г-на министра Теохарова на интерпелация на г-на д-ра Цачева и други нѣкои.

М-ръ Теохаровъ: (Отъ трибуната.) Г-да представители! Азъ съмъ пригласенъ, за да дамъ обяснение и отговоръ на запитванията на г-на Д-ра Минча Цачевъ, по откриване кредитъ въ Петербургъ на Банка Лионе на 15,000 кредитни рубли за заржчанитѣ униформи за чиновницитѣ по сждебното вѣдомство. Съдържанието на тѣзи интерпелации е: (чете я. Виждъ по миналий дневникъ). Преди да дамъ обяснения подробни връхъ тази интерпелация, ще забѣлжа че тугъ има малка погрѣшка, че кредита се откри не въ финансова 82 год. нъ въ 1881 год.; и тоя кредитъ е откритъ като авансъ, и се намира още въ Кредитъ Лионе, отъ финансова 1881 год. по параграфъ 9, статия 5 въ бюджета на Министерството на Правосждието. Азъ ще моля г-да представители, ако ми позволявате и ако не ви затруднива моя подробенъ расказъ, ще да изложя исторически ходъ на това

дѣло, което се гледа много сложно, нъ то е съвсѣмъ просто; така сжщо и тия мотиви, съ които съмъ се ржководилъ при приемане на една такава мѣрка, за заржчване на униформа за чиновницитѣ по сждебното вѣдомство въ Бѣлгария. Вамъ е извѣстно г-да, че азъ имахъ честта да бждж повиканъ на постъ, които е доста труденъ, мжченъ и търновенъ, като Министръ на Правосждието въ Бѣлгария. Това бѣше преди великото събрание въ Свищовъ до 1-ий юлий. И азъ конечно побързахъ да дойдж, и подиръ 1-ий юлий пристигнахъ въ Бѣлгария. Пристигнахъ подиръ тригодишно отсжтствие назадъ, защото азъ се намирахъ тука въ войната и окупацията; и участвовахъ въ комисията по изработване законитѣ по сждебното устройство въ Княжеството още въ самото начало на войната. Щомъ пристигнахъ сега въ Бѣлгария, азъ забѣлжихъ, че сждебното вѣдомство много малко бѣше напрѣднало. Законитѣ, които бѣха въ военното врѣме издадени отъ комисията, която се състоеше при княза Черкаски, тѣй називаеми тѣ «Врѣменнитѣ Сждебни Правила» и които бѣха на скоро съставени, тия останаха тѣй както си бѣха. Станаха допълнения, введоха се мирови сжди, сждебни изслѣдователи, прокурори, и като се увеждаха, земаха се закони и съставиха се на скоро правилници, допълнения, които не бѣха пълни, и не опредѣляха нито отношението на прокурора, нито отношението на сждебний изслѣдователъ къмъ полицията и др. Освѣнъ това единъ недостатъкъ ми се хвърли въ очитѣ, щомъ дойдохъ и поглѣднахъ нѣколко сждилища, именно да кажж, таа нечистота и неакуратност на обстановката, която трѣбва да има всѣко сждилище; освѣнъ че нѣма помѣщения, и за тѣхъ е мжчно, нъ нѣмаше надлѣжна чистота и обстановка, тѣй щото като влезне человекъ въ сждилище, не може да различи председателя отъ членъ, нито секретаря отъ другитѣ; утѣснени стоятъ и събиратъ се венчки на единъ столъ. Въ врѣме на сждебното засѣдание, на сждоговорението, глѣдатъ се 3—4 сжди на единъ столъ не особенно презентаблъ; не приятно впечатление прави, че сждитѣ сж облечени въ различни дрѣхи: единъ въ шарени панталони, другъ съ жлти; тѣй щото не само единъ образованъ человекъ, но чини ми се, че всѣкой простъ человекъ, като влезе въ такава сждилище, гдѣто се дава сждъ и правда, това всичко не му прави особенно впечатление и нѣма такава уважение къмъ тѣзи сжди. Много зависи отъ качеството на сждитѣ; не е дѣло на облѣклото, е дѣло до колко сж способни, като вѣщи сжди; нъ за нѣравственното качество на сждитѣ и за състава биваше много мжчно. Азъ тогава още намислихъ, че трѣба да се опредѣли една обща дрѣха за сждитѣ, когато

тѣ изпълняватъ обвѣзаноститѣ на службата си; това се показва крайно необходимо, първо за това, че сѣдѣщата е органъ на народната свѣсть, е органъ на тази правда, и може да се каже на общата човѣческа правда. Сѣдилището може да наказва гражданина, може да го глоби и да го подвъргне на затворъ; сѣдилището може да осѣжда за имуществото на всѣкой гражданинъ. И слѣдователно виждате, че атрибутитѣ на всѣко сѣдилище сѣ важни и високи. То не е телеграфно управление, гдѣто човѣкъ даже и въ единъ ахъръ може да чука по жицата. То не е едно градско управление, на което принадлежатъ интереси само мѣстни. То не е високо Народно Сѣбрание, гдѣто може, и длъженъ е, и изисква се даже, щото всѣкой представителъ да се яви въ своето облѣкло, това облѣкло на окръга, който той представлява. Това е както казахме сѣдилище, което издава сѣдъ и правда. Нѣма ни една държавица, гдѣто сѣдѣщата при издаване на правдата, при сѣдението, да не е облѣченъ въ извѣстна и чиста обстановка, въ извѣстно облѣкло, въ такава обстановка, която дава особенъ видъ и уважение на това сѣдилище и къмъ тѣзи органи на правосѣдието. Въ древнитѣ врѣмена особено въ Римлянитѣ, сѣдѣщитѣ сѣ голѣма тържественность рѣшаваха дѣлата на гражданитѣ, и обстановката имъ бѣше: Сѣдѣщата седи на тронъ облѣченъ съ червена тога, тѣй щото имаше особенъ тържественъ видъ, въ това врѣме когато се произнасяше сѣдбата. Даже на Римлянина думитѣ: Praetor ius dicitъ правяха не само уважение, нѣ и страхъ предъ сѣдѣщата. Въ западна Европа, въ срѣднитѣ врѣмена, както и въ настоящето врѣме, сѣдѣщитѣ въ врѣме на откриване засѣданието ставатъ, и особено тържественно се облачатъ съ особена мантия. Формата за сѣдѣщитѣ е съществувала всѣкога и сега съществува. Въ Россия има форма шита съ злато, нѣ която повече подхожда на военно-гражданскитѣ униформи, нежели къмъ тия древни форми, които съществуватъ въ западна Европа. Като намислихъ именно за униформа, азъ съставихъ единъ планъ за формата на България. Азъ земахъ срѣдата: именно, да бѣде простичка, евтина, и да нѣма характеръ чисто-военный. Азъ земахъ най-простата форма на флотскитѣ офицери, които съществуватъ въ Германия, Англия и Россия. Тѣзи униформа съставихъ въ това, че сѣдѣщата може да има единъ черенъ сюртукъ, и ако не е много старъ, да му пришиеш яката отъ тъмно-зелено кадифе, отъ двѣтъ страни съ златенъ нашитъ Български гербъ, а около яката е пришитъ зеленъ кантъ. Сюртука е двуборотный.

Отъ лѣва страна е закаченъ знакъ, който има колона по срѣдата и на тази колона написано: «законъ». На колоната

Княжеска корона, и на около колоната лавровъ вѣнецъ. За темъ копчетата бронзови, позлатени. Предъ откриванieto засѣданието, туря си председатели, освѣнъ това още единъ цѣпъ съ особенъ медалъ, на който е написано «председателъ на сѣда» този цѣпъ туря въ това врѣме, когато открива засѣданието, и го сваля когато закрива засѣданието. Тоя планъ азъ представихъ на НЕГОГО ВИСОЧЕСТВО, и Той го вѣнля одобри. Когато си трѣгнахъ обратно въ Россия, именно съ Негово съгласие и одобрение заржчахъ тамъ да направятъ за тази форма копчета и яки. Азъ се обърнахъ по рекомандацията на Азиатскій департаментъ въ Петербургъ до военный специалный магазинъ, гдѣто да се заржчатъ разни дрѣхы, до Чичинази. Съгласно съ тия рисунки той направи образцитѣ. (Показва ги.) (Председателъ: моли г-да представителитѣ, да сѣдатъ на мѣстата си, и който желас да ги види, може подиръ засѣданието да ги разглѣда въ другата стая). Тамъ се бѣха заржчали тѣзи образци, и тѣ се показаха слѣдъ моето врищане тукъ на сѣдѣщитѣ, тѣй щото, които желаятъ такава униформа, да могатъ да си заржчатъ, ако се одобри отъ НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО. Щомъ се върнахъ азъ, въ пълна униформа се представихъ на Н. ВИСОЧЕСТВО, който заповѣда да се заржчатъ тия униформи. Нѣкои председатели отъ кассацията и апелацията пожелаха, щото на около яката да не бѣде отъ жълтъ кантъ, а да бѣде още по два реда отъ злато. Ржжавитѣ да бѣдѣтъ отъ кадифе и да бѣдѣтъ още отъ злато, а да не бѣдѣтъ галуни златни, както се предполагаше. Тѣй щото телеграфирахъ въ Петербургъ да се направятъ слѣдующитѣ предмѣти: 55 вратници съшиени, заедно съ ржжавитѣ златни шиени на окнло. 400 вратници само съ гербове такива, каквито азъ показахъ, именно: 55 за членовѣтъ на кассационнитѣ и апелативнитѣ сѣдилища. 400 вратници за всичкитѣ сѣдии, председателитѣ на окръжнитѣ сѣдилища, за мировитѣ сѣдии и сѣдебнитѣ пристави. 1200 аршина галуни; за всички тия мундири, трѣбваше да се заржчатъ галуни златни. 400 знакове за всичкитѣ сѣдии, сѣдебни изслѣдователи, мировин сѣдии, и членовѣтъ на окръжнитѣ сѣдилища. 30 цѣпи за всичкитѣ сѣдилища, въ които ще се намиратъ по два: председателитѣ, въ това врѣме, когато откриватъ засѣданията надѣватъ ги. За всѣко отдѣление по единъ. 75 цѣпа за сѣдебнитѣ пристави. 500 кокарди; защото въ униформата се предполага да иматъ фуражки съ тъмно зелено кадифе, и кокардитѣ сѣ отъ другъ образецъ, именно за да не приличатъ на военнитѣ. Послѣ копчета за 500 мундири. Вотъ всичко, което е заржчано отъ мене. Има отговоръ чрезъ телеграфа, че вѣщитѣ ще бѣдѣтъ готови въ единъ

мѣсець, и че цѣната имъ е такава: За 55 вратниците за касационнитѣ и апелативнитѣ сѣдове, за 1925 кредитни рубли т. е. излиза по 34 рубли бумажни за всѣки единъ вратникъ, а рѣжаветъ струватъ 85 франка. Вратниците само въ единъ гербъ 400 рубли, по 15 рубли всѣки вратникъ. 1200 по 1 рубла = 1200 рубли. За 400 знакове той туря 4800 рубли, по 12 рубли бумажни. 30 цѣпа за председателитѣ 120 рубли, по 4 рубли. Това вървамъ, че въ Руссия по 10 или 12 рубли сж купени. 75 цѣпа сж турнати тукъ 300 франка, по 4 рубли. 500 кокарди за 375 рубли, иде около по $\frac{1}{2}$ рубла и по малко всѣка. Вотъ г-да цѣнитѣ. Пригответеля на тия вѣщи Чичинази мя моли, за да му се открие кредитъ върху 15,000 рубли, именно, когато вѣщитѣ бжджтъ готови, за да може той да си ги получи. Азъ му телеграфирахъ, че вѣщитѣ сж малко скъпи, именно вратниците за членоветѣ на касационния сждъ по 34 рубли. Той се обѣща да отетжни; и подиръ това въ мартъ мѣсець получавамъ телеграмма, отъ Чичинази, въ която казва, че всичкитѣ вѣщи сж готови; но казва ми, че трѣбва да ги зема самъ отъ Петербургъ. Не знаа, какъ стана неспоразумѣние съ Чичинази; защото той се обѣща въ София да ги испроводи, а подиръ той иска да ги предаде въ Петербургъ.

Но тѣй като до тогазъ не стигнаха на скоро и като случайно заминуваше за Петербургъ полковникъ Кесяковъ, съмъ му повѣрилъ да получи тѣзи заржчани вѣщи, да преглѣда, да ли дѣйствително сж отъ сжщото качество, както сж тѣзи образци и да ги испроводи въ София. Въ мѣсяць априлий получихъ отъ Кесякова писмо, че не може да ги приеме и испроводи, понеже отива за Виенна, и нѣма врѣме да ги приеме. Подиръ туй тѣзи работа се спрѣ, както си стои и до сега. Вѣщитѣ тамъ лежатъ, нѣма кой да ги приеме. Тѣзи вѣщи трѣба да се приематъ г-да и да се преглѣдатъ, дѣйствително ли сж върши съгласно съ образца. Извѣстно е, че за предприемача Чичинази ще бжде голѣма загуба, ако ние не земемъ тия заржчани вѣщи; защото въ Руссия вратникъ съ Български гербъ и цѣпъ по Български за председателитѣ на сждилищата и други такива работи, тия сж съвършено безполѣзни тамъ. Матей Попповичъ когато отиваше за Петербургъ, азъ молихъ г-на Грекова да му даде довѣренность да приеме заржчанитѣ вѣщи. Матей Попповичъ ходи въ Петербургъ, преглѣдалъ нѣкои отъ вѣщитѣ и видѣлъ, че били най хубави и исправни, но Чичинази обѣщалъ му, че слѣдъ 4 дена ще бжджтъ готови всички и може всичкитѣ да си ги земе. Г-нъ Матей Попповичъ телеграфира на г-на Грекова и чакалъ тамъ 8 дена; тѣй като не получилъ никакъвъ отговоръ,

трѣбаше съ паритѣ да се върне назалъ и остави тамъ тѣзи вѣщи. Ако не Ви затруднявамъ, ще Ви прочета отговора, който дава г-нъ М. Поповичъ (Чете): «Имамъ честъ, да отдоворя, че на основание пълномощието дадено менъ отъ М-рството на Правосждието за получаване въ военния специаленъ магазинъ на г-на Чичинази, униформитѣ за чиновниците по сждебното вѣдомство, ако и да неможиха още нѣкои нѣща да сж готови, както и съ галунъ нѣкои не снабдени, за всичко това г-нъ Чичинази обѣща, че въ 4—5 дена ще бжджтъ готови всички и ще бжджтъ съобразни съ образца. И на основание пълномощието, азъ му предложихъ, че цѣнитѣ сж твърдѣ увеличени. Казахъ му, че трѣба да се обърне внимание на цѣнитѣ и че тѣ трѣба да се умалятъ. Слѣдъ продължителенъ разговоръ, г-нъ Чичинази се убѣдилъ и отетжнилъ отъ общата сума рубли 3.000». Слѣдователно цѣната е спадната на 12.000 рубли. Като извадимъ тия, то на председателя на касационна сждъ мундира ще бжде заедно съ шинене, кончета и знакова, за не по вече отъ 60 или 70 франка. Това не ще бжде за една или двѣ години; но ще бжде за 3—4 години, и не ще бжде скъпо да се заплати макаръ и 100 франка за тия нѣща. За председатели на окр. сѣдове н. пр. по 60 фр.; защото всичко е намалено. Вотъ всичкия ходъ на това дѣло. Вѣщитѣ г-да сж готови въ Петербургъ, и трѣба да ги приемемъ. Защото този човѣкъ има ги направени, свършени, и има право да зема 12.000 рубли, но може да земе и 15.000 рубли. И тѣй както виждате макаръ и да се отпуена кредитъ въ Петербургъ, хазната не губи ни една аспра. Тукъ правимъ само улеснение на чиновниците по сждебното вѣдомство. И сега щомъ пристигнатъ формитѣ, азъ на всичкитѣ чиновници ще извѣстя и ще се задържи онази сума отъ тѣхнитѣ плати ще постъпи въ казначейството. Тѣй щото, както Ви казвамъ нѣма тука такъвъ важенъ финансовъ въпросъ. Хазната нищо не губи. Освѣнъ това г-да, азъ считамъ за дългъ, да Ви кажа, че преди нѣколко дена НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО ми заповѣда, щото азъ да телеграфирамъ на надлѣжното мѣсто въ Петербургъ, за да пристигнатъ тия заржчани вѣщи за униформа; защото НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО се готви да уведе униформи по всичкитѣ учреждения. Всичко това, което изложихъ, е фактично. И видите, че тукъ нѣма отъ моя страна никакво ни злоупотрѣбление ни превишение на властъта; но всичко е направено отъ моя страна съгласно съ желанието на много чиновници по сждебното вѣдомство, които искатъ въ врѣме на засѣданието да се отличаватъ отъ публиката, за да се види, че е сждъ; а подиръ когато излѣзатъ отъ сждилището, могатъ да ги извадатъ. Това е една

чиста административна мѣрка, отъ която нито хазната, нито чиновницѣтъ не страдатъ.

Предъ видъ на всичкитѣ тѣзи обстоятелства, азъ мисля, че и Вие ще бъдете удовлетворени, както и г-нъ Цачевъ, отъ моя отговоръ.

Д-ръ Цачевъ: (Отъ трибуната).

Г-да представители! Вие чухте сами думитѣ на бившия М-ръ на правосъдието. Въ тия думи азъ нищо не вижда, което да служи за отговоръ на моето запитване. Г-нъ М-ръ има добрината да направи едно изложение на униформитѣ за сѣдитѣ, които били неизбежни. Ако г-нъ Мин. бѣше постѣпилъ съобразно съ закона, нѣмаше сега да ни прави да губимъ време съ описанието на тѣзи униформи а щѣхме да га видимъ въ Дър. Вѣстникъ публикувани. Всяко това, което г-нъ Министръ искаше, нищо не доказва, че той е ималъ право да прави авансъ, кредитъ, —който г-нъ Министръ Теохаровъ е открилъ въ Петербургъ въ Кредитъ Лѳоне на името на нѣкой Чичиначи и не го оправдава съ единъ указъ, публикуванъ въ Дър. Вѣстникъ. Той не го оправдава съ една статия отъ закона за бюджета и не го оправдава съ една статия отъ нѣкой законъ, който му дава това право, да прави авансъ за нѣкои униформи за сѣдитѣ. И тѣй като г-нъ Министръ не отговаря никакъ на моята интерпелация, считамъ излишно да говоря по нататѣкъ. Отъ думитѣ на г-нъ М-ра забѣлѣждамъ едно нѣщо, съ което ще заключа, и въ заключение ще кажа, че отъ разясненията на г-на Министра узнахъ, че когато е билъ М-ръ на правосъдието, се е занимавалъ повече съ търгуване на форми за сѣдебнитѣ чиновници, отъ колкото да се занимавалъ усърдно съ урежданieto на правосъдието, което презъ негово време бѣше въ плачевно положение, както е извѣстно на всички васъ. Господа представители! На основание на моята интерпелация азъ настоявамъ, щото тѣзи правителствени пари да се повърнатъ въ хазната, и който има нужда отъ униформа, нека си я направи споредъ указанието на М-ра на правосъдието. Съкровището на една държава не е банка да отпуска аванси и да държи смѣтки за нѣща, които не сѣ предвидени въ расходния бюджетъ. И за това моля Нар. Събрание, тѣй като г-нъ М-ръ на правосъдието не е доказалъ съ ни най-малки доказателства, че е ималъ право да открива отъ държавното съкровище кредитъ на нѣкой Чичиначи за нѣкакви униформи, да се произнесе, щото г-нъ М-ръ да плати паритѣ на Дър. съкровище, а униформитѣ, понеже е желалъ да ги има, да се распореди съ тѣхъ както той желае. (Смѣхъ).

Мин. Теохаровъ: (Отъ трибуната). Азъ се чудя, г-да представители, че единъ представител отъ трибуната си позволи да говори не само оскърбително за М-ра, но каза още, че той се занимавалъ не съ дѣла а търговия; но азъ се чудя още по-вече какъ може единъ представител да си позволи въ едно тѣй високо учреждение да казва такива думи, както си е позволилъ г-нъ Д-ръ Цачевъ да ме нападне въ едно отъ миналитѣ засѣдани. Азъ му казвамъ, че тѣзи нападения не сѣ основани и питамъ, първъ пѣтъ ли сѣ зарѣчвани вѣщи отъ вѣнъ на Княжеството нѣща за потребъ на разни М-ва? Това не е първъ пѣтъ и да ли това е търговия, азъ мисля, че не е никакъ. Тоже се зарѣчваха униформи по телеграфното управление и то въ Виенна, и се заключи контрактъ тоже отъ М-ра. Що се касае до указа, че трѣбало да го има, азъ мисля, че той можеше да се направи само тогава, когато пристигналъ вѣщитѣ, за да може тамъ да се опишатъ, и тогава да се каже въ указа: вотъ за еди какво се асигнува такава сума, която да се земе отъ чиновницѣтъ. И указа, подписанъ отъ Н. ВИСОЧЕСТВО, питамъ, дали е по-високъ отъ колкото Неговото словесно разрѣшение? Г-нъ Цачевъ си даже позволи да каже въ отѣштвieto на М-ра, че неговитѣ дѣйствия сѣ престѣпни. За това, мисля, че ако се откаже отъ тѣзи думи ще даде удовлетворение и извинение.

Д-ръ Цачевъ: Азъ ще напомни сега на г-на М-ра Теохарова, че нар. представители иматъ право, да изказватъ едно нѣщо, което е истина. И, ако г-нъ Теохаровъ желае да докаже това което съмъ казалъ за него, азъ съмъ готовъ. Когато единъ нар. представител, изказва едно нѣщо, което е съществувало, не го казва за насърбление, но отъ длѣжностъ, която му се налага отъ самото негово название, като нар. представител който е длѣженъ да се труди за поправянieto на работитѣ въ страната

Шивачевъ: Наистинна и азъ признавамъ, че истината е горчива, но какво да се прави, когато ролята на единъ представител все въ това се ограничава, и въ сѣщо време, той е задѣлженъ да изказва една истина, която е видѣлъ. Г-нъ Мин. на правосъдието, на мѣсто да отговори на право на въпроситѣ на г-на Д-ра Цачева, той захвана историята, какъ сѣ въѣли униформитѣ въ Римлянитѣ, той разказва за патрициитѣ, и че той билъ членъ на нѣкаква коммисию при съставлението врѣменитѣ правила и т. н. (Смѣхъ). Тукъ не е въпроса какъ сѣ съставили формитѣ и, кой народи сѣ ги употрѣбавали или не, но тукъ е въпроса, на какво основание сѣ расходвани тѣзи 15000 руб. безъ да има нѣкой глава или статия обозначена въ бюджета за тѣзи суми; и безъ да има даже съгласието на Мин. Съвѣтъ. И още това

по-вече ме удивлява, като г-нъ М-ръ на правосъдието каза, че трѣбва да се издаде указъ тамо тогава, когато би дошли униформитѣ и тогава да се асигнуватъ паритѣ. Чудно е какъ може да се асигнуватъ паритѣ по послѣ, когато сж вече дадени въ Петербургъ въ една банка. Но, ако и да имаше указъ, то казва чл. 163 отъ конституцията, че щомъ се израсходватъ пари на незаконо основание, държи се отговоренъ М-ра, който е направилъ това. Както казахъ, ако г-нъ М-ръ се ограничава само да обясни Нар. Събрание върху фактическата частъ на запитванието, азъ съмъ първий, който щѣхъ да се съглася и бихъ молилъ г-на Цачева да се задоволи и той. Но отъ положението въ което се намѣрваме и споредъ обясненията на г-на Теохарова, не излиза друго нищо, освѣнъ, че той не даде никакви обяснения, а просто, като неказвалъ историята на други нѣща, мислѣлъ да заглади главния въпросъ и да пусне Нар. Събрание въ заблуждение. Но неговата история не може да измѣни нищо, факта си остава, че паритѣ сж израсходвани незаконно. А щомъ паритѣ сж израсходвани незаконно, то трѣба да се възврънатъ. За това предлагамъ, да се искаже особено съжаление къмъ г-на М-ра на Правосъдието за тая постѣпка, който не ни дава особена гаранция, че паритѣ на държавата се харчатъ за нѣща потрѣбни на държавата.

М-ръ Теохаровъ: Азъ имамъ честта да кажа, че хазната не харчи нищо. Паритѣ не сж изгубени. Униформитѣ ще се въведѣтъ, а паритѣ не сж изгубени. Такива поръчки сж ставали и правили сж се аванси съ милиони рубли за граница. Формата именно трѣба да се достави въ София, и чиновницитѣ ще си внесѣтъ въ казначейството всичкитѣ пари.

Д-ръ Цачевъ: Каза г-нъ Министръ на Просвѣщението, че не били исхарчени паритѣ, но че щѣли да се повърнатъ. Паритѣ сж излѣзли отъ съкровището на държавата. А ни една аспра не може да излѣзе отъ сокровището на държавата, безъ да има за това указъ. Слѣдователно, тугъ г-нъ М-ръ е дѣйствувалъ вопреки законитѣ, които сж въ сила въ страната, и това г-нъ М-ръ трѣба да признае. Ако ми бѣше показалъ единъ параграфъ отъ законитѣ, които сж въ сила въ страната, азъ щѣхъ да приклоня глава и щѣхъ да му искамъ даже извинение; но щомъ не може да ми покаже такъвъ параграфъ, то азъ мисля, че съмъ въ правото си.

Шивачовъ: Отъ обясненията на отговорний г-нъ М-ръ като не се удовлетвориохме за суммата, която е исхарчена незаконно, не остава нищо друго, освѣнъ Нар. Събрание да постанови, да възвръне г-нъ Министръ суммата и да му се

искаже особено съжаление. И не само това. Слѣдъ малко азъ ще представи една смѣтка за повече отъ 20.000 фр., които тоже беззаконно сж исхарчени. Това е единъ фактъ, който ще представи. 15.000 рубли сж 50.000 франка; не може да се оставятъ така. Че Министерството на Външнитѣ Дѣла е исхарчило за форми по телеграфо-почтенскитѣ чиновници, съ това г-нъ М-ръ на Просвѣщението не може да се оправдае. Нар. Събрание ще испита и това, и ще е отговорно, М-вото на Вън. Дѣла както и г-нъ М-ръ Теохаровъ.

Аневъ: Азъ ще попитамъ г-на Д-ра Цачева, да ли е удовлетворенъ отъ отговора или не? Или да се свърши, или да се тури за другъ дневенъ редъ, защото е вече късно.

Бошнаковъ: Г-да представители! Отъ разяснението историята за формата, което ни даде г-нъ М-ръ на Правосъдието, и отъ неговитѣ доказателства, виждамъ азъ, че въ България, види се, преди всичко трѣбало е по-напредъ форма, и че нашитѣ дрѣхи и бѣлитѣ абички нищо не сж стрували. Не въ формата е правосъдието, г-да! Азъ не знаю до колко бѣше нужно, да ни се обяснява сега старата и новата история на формата и до колко тая форма ни е нужна за сега. Но още по-чудно ми е, какъ тая форма първий пѣтъ е пазарена за 15,000 рубли, а втория пѣтъ за 12,000 рубли, сжщото качество и видъ. Облеклото, г-да, пакъ повтарямъ, не прави хората по-добри, но ги правятъ тѣхнитѣ познания. Можеше България да бѣде още нѣколко врѣме безъ форма на сѣдитѣ, но по-жално е, г-да, че заръчанъето на тая ненуждна още за насъ форма е станало безъ съгласието на Мин. Съвѣтъ, още повече е престѣпно това, че имаме и Държавенъ Съвѣтъ, който трѣбаше да знае кждѣ отиватъ тѣзи пари; но както и да е за Дър. Съвѣтъ, най-сетнѣ трѣбало би да знаятъ колежитѣ на Министра, че се въвежда въ България униформа за сѣдитѣ и че се отпуска за това единъ авансъ отъ 15,000 рубли.

Г-нъ М-ръ на Просвѣщението каза, че НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО билъ одобрилъ предложението му, и му е заповѣдалъ да телеграфира, и че най-сетнѣ височайшата заповѣдъ той е билъ длѣженъ да изпълни; но азъ ще му кажа, че не отговаря никой другъ за нарушение основнитѣ закони на страната, освѣнъ министритѣ. Това ясно е казано въ Конституцията.

Азъ не искамъ да осждамъ постѣпката на Министра; намѣрилъ чловѣкътъ такова мѣтливо врѣме, распоредилъ се тѣй, и станало тѣй. Но желателно е, да не ставатъ отъ сега такива работи. Послѣ не трѣба да се отпушатъ такива голѣми аванси за такива непотрѣбни нѣща. За сега то ще отиде така. Единъ пѣтъ поръчена тая форма отъ името на

правителството на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, то е вече дѣло свършено. Формата, казвамъ, трѣба да се приеме и паритѣ да не стоятъ безполезно въ «Banque Lionais». Поржчвано е било да се преглѣда отъ офицери, да се провѣри; поржчвано е било на Матея Поповичъ да я препазарява, и не знаея какво, а сега е врѣме да се произнесемъ, трѣба ли да остане тая форма за смѣтка на чиновницитѣ, за които се е заржчала, или на бившии Министръ на Правосъдието; ако трѣба да остане за смѣтка на чиновницитѣ, да молимъ Министерството на Правосъдието, да се распореди за пренасянieto на тая форма и да се повѣри на чиновницитѣ; ако ли не ще бжде за смѣтка на чиновницитѣ, тогава да се произнесе Нар. Събрание, какво трѣба да се направи съ тая униформа.

Колкото за думитѣ на г-на М-ра, че нашата държава сега се урѣжда, то се разбира само по-себѣ си; но азъ знаея, че за всѣко нѣщо има законъ, но безъ съгласието на своитѣ колегии, да се распорѣжда той самъ и да чака цѣла година да се съгласятъ, това неможъ да разумѣи. Пакъ повтарямъ, че М-рътъ е намѣрилъ мъгливо и мътно врѣме и направилъ е това, както и преди него много още хора, сж се възползували отъ мътното врѣме и сж се распорѣждали, както сж щѣли. Азъ пакъ ще кажа, че желателно е, да се не правятъ такива поржчки безъ съгласието на Министерскии и Държавнии Съвѣти, защото има Нар. Събрание, и макаръ нѣкон и да го наричатъ смѣтна камара или палата, когато иска да знае за тѣзи работи, то пакъ ще слѣдва да дири кждѣ се пилѣе народния потъ.

А трѣбва ли за сждницитѣ униформа, сега нѣка се произнесе Нар. Събрание.

Шивачовъ: Г-нъ Бошнаковъ каза, че трѣбва да се произнесе Нар. Събрание. Освѣнтъ това, азъ ще добавя, че не е тукъ работата за 15-тъ хиляди рубли; но ако Нар. Събрание допустне, щото тия 15,000 рубли да се израсходватъ беззаконно, тогава може нѣкой да израсходва послѣ една сума отъ 200,000 фр. и тогава Богъ знае какво ще стане. Заради това Нар. Събрание трѣбва да предупреди правителството сега, та въ бждице да неставатъ такива нѣща; а за да се постигне това, Нар. Събрание трѣбва да рѣши, щото тѣзи пари да ги възвърне на законно основание лицето, което се е распорѣдило за истеглюванието имъ отъ хазната. Както казахъ, ако оставимъ тѣзи нѣща, така да преминатъ днесъ и утрѣ, тогава нѣма друго да излѣзе, освѣнтъ че у насъ паритѣ ще се харчатъ беззаконно отъ М-ритѣ, и тогава по-добрѣ е да нѣма бюджетъ, да нѣма нищо, и тогава го разбирамъ.

Манафовъ: Разбира се, догдѣто има причина за тѣзи рубли да се неотпусчатъ, и които сж отпуснати неправилно, да се възвърнатъ и да казваме на г-да М-ритѣ, че единъ бюджетъ, вотиранъ отъ Н. Събрание, той трѣбва да бжде единъ актъ, който, каквото и да стане, никой М-ръ не може да наруши нито една йота отъ него, защото това ще бжде едно чисто нарушение на законитѣ въ страната. Трѣбва да знаятъ г-да М-ритѣ, че бюджета трѣбва да бжде строго изпълняванъ. Нито една йота и нито една точка не трѣбва да му се притури. Заради туй исказвамъ съжаление, гдѣто при такъвъ единъ вотиранъ бюджетъ отъ Нар. Събрание ималъ е смѣлостта бившии г-нъ Министръ на Правосъдието да го наруши.

Поповъ: Г-да говорившиитѣ по този въпросъ казватъ, че не е достатъчно обяснението на г-на М-ра по този въпросъ. Азъ мисля, че той право каза, какво сж станали тѣзи пари и нѣма нищо, което да се е злоупотрѣбило отъ тѣхъ. Тукъ се вижда, че не е имало злоупотрѣбление. Тукъ може да има неправилностъ, като не е имало указъ, но неправилностъ е друго, а злоупотрѣбление друго. Тукъ злоупотрѣблениа не се виждатъ, и Нар. Събрание не само 2 пжти и 3 пжти е имало случай да види такива неправилности. Но както и да е, то може да се произнесе върху този въпросъ подиръ единъ, или два дена.

Шивачовъ: Г. Поповъ намѣрва, че обяснениа на г-на М-ра, на правосъдието били много добри. Да каже това единъ човѣкъ като г-на Попова, азъ го съжалявамъ, че той твърдѣ лекомисленно се отнася къмъ единъ такъвъ важенъ въпросъ, който е толкозъ ясенъ, и за когото нѣма никаква нужда да се говори.

(Председателъ: Моля г-на Шивачова да не употребява докличителни думи противъ своитѣ събратия).

Тукъ въпроса е ясенъ, че не е имало никакъвъ законъ, на основание на който да се похарчатъ тѣзи пари. Г-нъ Поповъ иска да каже, че това е било неправилностъ, а не злоупотрѣбление; но въпроса е, че паритѣ беззаконно сж се израсходвали и той на това е съгласенъ. Но азъ казвамъ, че тѣзи пари трѣбва да се повърнатъ въ хазната и нѣма нужда да се отлага това за 2, 3 дена, както каза г-нъ Поповъ. За това Нар. Събрание да искаже съжаление къмъ г-на Теохарова и въ сжщо врѣме възлага се на г-на Мин. на Финанситѣ, да изиска тѣзи сума отъ него, като неправилно е израсходвана. (Д-ръ Цачевъ: Да!)

Аневъ: Оттеглямъ си думата, защото мисля, че въпросътъ е исчерпанъ.

Юрданъ Шишковъ: Между разговоритѣ, които станаха, азъ знамъ, че не само 15000 рубли сж издадени безъ да сж вотираны въ бюджета. Нис видѣхме тукъ, че не 15000, а 160,000 е имало, които сж изхарчени безъ да има защо. Тукъ виждаме, че тѣзи пари не сж злоупотрѣбени. На явѣ е всичко. Г-нъ М-ръ твърдѣ хубаво доказа своитѣ обяснения. Заради това съмъ на мнѣние, нѣщата да се приематъ и ако не се е платило за тѣхъ, да се плати, а че нѣщата, нуждни ли сж или не сж, може би нѣкой не знае; но азъ мисля, че сж нуждни. Не само за сждинитѣ трѣбва форма, но даже и за другитѣ чиновници по сждебното вѣдомство. когато раздаватъ правосъдието, а даже и за повѣреницитѣ. (Смѣхъ).

Л. Дужовъ: Азъ, г-да, отъ начало, когато г-нъ М-ръ Теохаровъ поиска да отговори по запитването на г-на Д-ра Минча Цачева, наистина, не се улучихъ тукъ да чуя всичко, но при заключенията додохъ тукъ и, до колкото можихъ да чуя, той показва всичкитѣ нѣща, за които сж дадени тѣзи рубли, които се искатъ сега отъ него. Най-сетнѣ, нѣкои формалности не сж изпълнени споредъ закона, за това никакъ не претендирамъ, че е станало правилно или криво; но той доказа, че всичкитѣ тѣзи пари сж потрѣбни за тѣзи нѣща, които ние изброихме едно по едно. Азъ незнамъ какво е това, дѣто нѣколко хора съжаляватъ и хортуватъ въ името на Нар. Събрание, не мога да кажа, но ако всичкитѣ хора сж на тѣхно мнѣние, съгласенъ съмъ. Не искамъ, както каза г-нъ Манафовъ, да се изгуби него едно ботка, но тукъ работата е свършено друга, защото не сж само тѣзи 15000 р., които сж отпущнати тѣй, но има много други по-големы, а ние питае само за тѣзи а за другитѣ 3000 или 5000 фр., за които пакъ г-нъ Шивачовъ питаше. Тукъ, азъ незнамъ, вѣвѣлъ се е този навикъ по между ни, щото въ бюджета намиратъ се не предвидени пари, които се похарчоватъ разбира се, или съ указъ, или чрезъ Дър. Съвѣтъ, както и да е; но тукъ работата не е тѣй. За да се не удовлетвори тия г-да и да съжаляватъ, че нищо не е отговорилъ г-нъ Мин., това не е право. Г-нъ Мин. отговори, какъ е станала работата и ние не можехме да се удовлетвори само тогава, ако той бѣше казалъ инакъ; н. пр. ако бѣше казалъ: похарчилъ съмъ ги кждѣто съмъискалъ, недѣйте ме пита, незнамъ кждѣ съмъ ги похарчилъ! Но той каза: похарчилъ съмъ за известна форма, съ която, наистина трѣбва да се отличаватъ нашитѣ сждини, защото много пжти като иде нѣкой човѣкъ въ сждилището, то не може да знае кой е сждията и кой подеждимий. Като иматъ тия знакове, които сега гледаме предъ насъ на трибуната, тогава всѣки

ще познава сждията. Заради туй, нѣщата сж потрѣбни. Нѣмамъ друго да говоря. Г-нъ Мин. твърдѣ добръ отговори на г-на Шивачова, че е далъ тѣзи пари за униформа, и каза по-напредъ, когато дождѣ дръхитѣ, ще се узнае какви сж и ще послѣдва указъ. Споредъ мене трѣбва да се удовлетвори запитвача. Наистина, той има право да се удовлетвори или не, но азъ не мога да кажа, че г-нъ Мин. не е отговорилъ; именно той отговори за всичко и добръ.

Д-ръ Цачевъ: Г-да представители! Ако г-нъ Дужовъ имаше добрината да прочете моята интерпелация, той щѣше да се увѣри, че отговоритѣ не бѣха удовлетворителни нито за менѣ, нито за Нар. Събрание. Азъ неказвахъ въ интерпелацията си, че не сме имали нужда за униформа, че не сме имали нужда отъ отличителни знакове за сждинитѣ. Въ моята интерпелация нѣмаше такова нѣщо. Съ моята интерпелация азъ моляхъ г-на бившия министръ на Правосъдието да каже: На какво основание е израсходвалъ тѣзи пари? Ние имаме г-да, тукъ офицери, и всичкитѣ иматъ известни мундири, и азъ онзи день четохъ въ «Държавенъ Вѣстникъ» едно изложение за мундиритѣ на офицеритѣ, които си ги доставятъ сами, и г-нъ Военный Министръ никакъ не се занимава да прави и купува мундири за офицеритѣ, а само имъ казва: вашитѣ мундири ще бждѣтъ такива и такива, и имъ предоставя право сами да си ги купуватъ и правятъ, — той имъ казва само, какви трѣба да станатъ. Сега г-нъ М-ръ Теохаровъ, ако е ималъ нужда за униформа на сждинитѣ, г-нъ Теохаровъ, можаше твърдѣ добръ да каже, каква именно униформа е нужна за всѣки единъ сждия, билъ той отъ кассацията, апелацията или отъ мировия сждъ; само да кажеше, каква трѣба да бжде униформата и да имъ предостави правото да си я купятъ сами; защото ако имъ бѣше предоставилъ правото да си я купятъ сами, тогава тѣ щѣха да си я добавятъ по единъ или по другъ начинъ. Сега въпросътъ не е за това; въпросътъ е, ималъ ли е право г-нъ бившия Министръ на Правосъдието да изхарчува и открива кредити за униформа. Ако е ималъ това право, и ако законътъ му дава това право, азъ ще се задоволя, но ако законътъ му не е давалъ това право, азъ нѣма да се задоволя отъ отговора му.

Председателъ: Моля почитаемата публика да не дига шумъ.

Военный М-ръ Ген. Каульбарсъ: Г-нъ Цачевъ обратился ко мнѣ и здѣлалъ сравнение съ тѣмъ, что дѣлается у насъ, въ военномъ вѣдомствѣ. Я долженъ сказать, что у насъ такіа заказы, дѣлаются очень часто. Напр. офицеры встрѣчаютъ затрудненіе достать себѣ мундиры, или какіи

много другіе предмѣты офицерской формы; въ этомъ случаѣ, они обращаются къ начальству и просятъ его выписать имъ требуемыя вещи. А вамъ извѣстно, г-да, что если выписать много предмѣтовъ, то они получаются и дешевле и лучше, и въ этомъ, я полагаю, нѣтъ никакого преступленія, никакого нарушения закона. Это дѣлается по частному соглашенію. Очевидно, что бившій М-ръ Правосудія сдѣлалъ этотъ заказъ желая помочь чиновникамъ судебного вѣдомства приобрести форму дешевле и лучше. Нарушеніе законности могло бы обнаружиться лишь тогда, когда окажется, что предмѣты не доброкачественны и не сдѣланы согласно съ условиями.

Правду сказать, я не понимаю отъ чего происходитъ такое горячее обсужденіе такого обыденнаго вопроса, почему столь обыкновенному дѣлу придается такое преувеличенное значеніе.

Д-ръ Цачевъ: Г-нъ Военный Министръ има добрината да ни каже, че това ставало съ съгласието на подвѣдомственнитѣ чиновници на едно учреждение, но азъ не виждамъ, нито съмъ чулъ ни единъ Воененъ Министръ да извади отъ хазната пари, да извади вѣщи за офицеритѣ и послѣ да си ги зема отъ офицеритѣ. Тукъ не е въпросъ, че г-нъ Теохаровъ е заръчалъ вѣщитѣ; ако има пари г-нъ Теохаровъ той може да заръча колкото ще форми, но въпросътъ е тука, че той не трѣбаше да изважда отъ съкровището на държавата 15,000 рубли и да ги даде на разположението си на нѣкой Чичиначи.

Шивачевъ: Главния въпросъ се заключава въ това, че тукъ е станало едно незаконно, произволно или както обичате наричатъ го — българскій языкъ е малко свободенъ съ термини таквизи. Тази сума е отпущана произволно, и слѣдователно този, който я е изхарчилъ произволно, той е постѣпилъ противъ съществуващия бюджетъ, който както каза и г-нъ Манафовъ, трѣба да се почита като догма или законъ, който трѣба да се изпълнява отъ правителството. Слѣдъ това нарушение, за послѣдствията мисля, сж отговорни самитѣ министри. При всичко, че нежелаетъ, г-нъ Цачевъ смѣси въпросътъ, но азъ ще му кажа, че Военното Министерство ни при чемъ. Какъ става съ офицеритѣ, какъ не става, това не е наша работа. А че това е ставало твърдѣ легкомисленно, и че отъ постѣпкитѣ сж послѣдвали и други, това се доказа отъ самото писмо, което прочете г-нъ М-ръ. Г-нъ Поповичъ като отишълъ въ Петербургъ, можалъ е да свали три хиляди рубли на долу; значи никакво съгласие не е ставало по между министри и чиновници, а просто г-нъ М-ръ по своего усмотрѣніе е дѣйстви-

валъ, не е пазарявалъ и слѣдъ това, г-нъ Поповичъ е можалъ да свали 3000 рубли. Ако да имаше законъ за купуване дрѣхъ на чиновницитѣ отъ сѣдебното вѣдомство, тогава трѣбаше да се даде доставката на тръгъ, а не както тукъ сж се давали по едно произволно усмотрѣніе. Но въ всѣкий случай, щомъ нѣма законъ, трѣба да се отпуснатъ пари за дрѣхъ, не остава друго нищо, освѣнъ виновния да плати паритѣ. За това, азъ предлагамъ, Нар. Събрание да искаже особенно съжаление (Д-ръ Цачевъ: Да!) за тая постѣпка на М-ра, и освѣтъ това да се помоли г-нъ М-ръ на Финанситѣ, да направи нужното распоряждане, за да се изисква тая сума отъ г-на Теохарова.

М-ръ Теохаровъ: Азъ трѣба да кажа още нѣколко думи. Казватъ, че нѣмало законъ, да се даватъ правителствени пари авансъ, когато има статия въ бюджета, а именно ст. 9 § 5, има една сума за извънредни разноси, и всѣки министръ когато му потрѣбать пари или за канцелярски разноси, или други нѣкакви предмѣти да испише или заръчи, или за книги, тогава отъ тия сумми се даватъ аванси. Слѣдователно, тукъ извѣстенъ параграфъ неможаше да има за униформа, защото тия пари ще се плащатъ отъ самитѣ чиновници. Ние имаме сумми извънредни за канцелярски, ако и да е предвидено, че всѣко сѣдилище трѣба да си купи книги и пр. и отъ тѣзи сумми е даденъ тоже авансъ за униформитѣ. (Гласове: Исчерпано е!)

Председателъ: Има още 5 души, които желаятъ да говорятъ. (Гласове: Стига!) Счита ли се Нар. Събрание, че е достаточно освѣтлено върху тозъ въпросъ? (Гласове: Счита!) Г-нъ д-ръ Цачевъ изявява, че не е доволенъ отъ отговора на г-на м-ра Теохарова, но разбира се, че това е негово убѣжденіе. Менѣ ми се струва, че трѣба да се обърне вниманіе на тази частъ на въпроса, която бѣше подигналъ г-нъ Бошнаковъ, а именно: какво ще стане съ тѣзи дрѣхъ, които сж поръжчани сега?

Д-ръ Цачевъ: Азъ мисля, че ако Нар. Събрание се произнесе, да зематъ всичкитѣ сѣдни тѣзи униформи, както ги е поръчалъ м-ра съ тия знакове, народнитѣ представители ще си нанесатъ една — ако ми е позволено да кажи — умраза отъ страна на тѣзи чиновници; защото лично съмъ се разговарялъ съ 10—15 души сѣдни, и всичкитѣ исказватъ недоволеніе за тѣхното земаніе. Слѣдователно, тукъ не се е имало съгласието на чиновницитѣ, когато сж се поръчили тѣзи униформи, и затова който ги е поръчалъ, нека ги земе и нѣка се споразумѣва съ сѣднитѣ. Да плати паритѣ на съкровището, а пакъ той нека ги распродаде на сѣднитѣ и нѣки си земе паритѣ. (Веселость.)

Бобчевъ: Ми се струва, че Нар. Събрание не е въ състояние да измѣнява формата на хората и да каже официално на съдиитѣ, какви дрѣхи трѣба да носятъ. Зарадъ туй г. Цачевъ да си земе думитѣ назадъ. Да казваме на хората, какви дрѣхи да носятъ съдиитѣ, не е наша работа. (Смѣхъ.)

Поповъ: Нѣкои г-да твърдѣ съжалѣватъ и насилватъ Нар. Събрание, да рѣши този въпросъ. Азъ ще моля, да не насилватъ; нека ни оставятъ да размислимъ въпросътъ и тогава да се произнесемъ.

Шивачовъ: Съжалѣвамъ, че г-нъ Поповъ незнае, що значи думата насилване на Събранието. Ако имате г-нъ Поповъ силни аргументи, противъ това, което исказахъ азъ или други нѣкой, благоволете да ги кажете на Нар. Събрание; но да казвате, че се насилвало Събранието, неразбирамъ. Народното Събрание си е свободно и ако то допусне тѣзи пари да се похарчатъ тѣй, утрѣ не 15,000 но нѣколко милиони ще се похарчатъ по кефа на нѣкои.

Бошнаковъ: По този въпросъ доста много се говори, и даже повече отъ колкото трѣбаше. Негово Превъсходителство Военния Министръ каза, че поръчки за обмундировка ставали съ съгласието на офицеритѣ, но у насъ когато нѣмаха форма съдиитѣ, неможеше да има и такова съгласие. Просто г-нъ М-ръ е отпускатъ паритѣ и сключилъ условията; но какво сега? Ние не можемъ да отхвърлимъ тия условия, ние трѣба да ги приемемъ. (Гласове: Да!) Азъ съмъ на мнѣние както казахъ, че М-ра, като е направилъ едно упушение на закона, направилъ го е, защото е намѣрилъ едно мѣтно врѣме, поръчалъ ѣ дрѣхи, и ние трѣба да ги земемъ сегашнемъ пещемъ. Ако правителството на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО нежелаетъ да зема пари отъ съдиитѣ, нека имъ ги подари, нека имъ ги даде безплатно; но въ всеки случай, трѣба да дойдемъ до заключението, че тия нѣща трѣба да се приематъ.

Председателъ: Моля г-да представителитѣ да се произнесатъ; ще ли сега да се рѣши този въпросъ или да се остави за идущето заседание? (Гласове! Въ сѣбота!) Значи, че въпросътъ остава висащъ до идущата сѣбота.

Аневъ: Ако ми позволи г-нъ председателътъ, ще направя едно запитване къмъ г-на М-ра на Вътрѣшнитѣ Дѣла отъ общъ интересъ.

Председателъ: Можете да го прочетете.

Аневъ: (Чете:)

«Запитване къмъ г-на М-ра на Вътрѣшнитѣ Дѣла.

Въ Орханійската, Тетевенската и Етрополската околии, върлува отъ два мѣсеци насамъ една болѣсть съ епидемический характеръ, която се явява на кожата и въ гърлото и незная, ако тя (болѣстьта) се казва «вариола», «морбили» или «дифтеритисъ», и вѣдствие на което много хора, малки и голѣми, измрѣли, и по настоящемъ въ помнатитѣ околии и центроветѣ има повече отъ 600 болни. — Само на нѣкого си дядо Петъръ умрѣли въ единъ день 3 внуци, а на другото одного въ село Видраре измрѣли всички дѣтца.

Прочее възъ основание на тия мои данни питамъ:

- 1) Г-нъ М-ръ знае ли за тая болѣсть?
- 2) Ако знае, то Върховний Медицинский Съвѣтъ, распорѣдилъ ли се е, да се взематъ мѣрки за прекратението распространението на тая съсипителна епидемическа болѣсть;
- 3) Ако г-нъ М-ръ не е увѣдомилъ, то той намѣрва ли, или не намира ли за добръ да тегли подъ отговорность Върховний Медицинский Съвѣтъ, за гдѣто глѣда тѣй хладнокръвно на своитѣ обязанности?»

М-ръ Г-ралъ Соболевъ: Я буду отвѣтитъ на это въ субботу.

Председателъ: Въ сѣбота ще имамъ на дневний редъ: да се рѣши за съставлението на онази анкетна коммисия, която ще разгледва смѣткитѣ на бившето строително отдѣление. Подиръ това ще се рѣши и въпросътъ, който се подигна по случай на запитванието, което направи г-нъ Д-ръ Цачевъ; подиръ имаме послѣдното прочитание на законопроекта по десетъка и още разгледванието на законопроекта по черкезскитѣ земи и по лозята, и ако подиръ това останетъ врѣме, ще разгледваме и други нѣща. За сега заседанието се затваря.

(Конецъ въ 6 часа и 10 мин.)

Председателъ: **Варненско-Преславский Симеонъ.**

Подпредседатели: { **Иванъ Симеоновъ.**
Ат. Минчовъ.

Секретари: { **Н. Шивачовъ.**
И. Ц. Щърбановъ.

Директоръ на Стенографическото Бюро: **А. Безеншекъ.**